

להמשיך מת"ת דו"א יהוה - נפש, י יה יהו יהוה - רוח, יוד הא ואו הא - נשמה, יהוה - חיה יחידה, ה דמלוי ה"ה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם

תורה (מסעי לג, יא-טו)

ביאור מקרא

(יא) וַיִּסְעוּ אֹנִי הָאֵבֶן גַּעְצוּיָגֶן מִיָּם סוּף פֶּן יִם סוּף וַיִּחַנּוּ אֹנִי הָאֵבֶן גַּעְרוֹט בְּמִדְבַּר סִין אִין מִדְבַּר סִין: (יב) וַיִּסְעוּ אֹנִי הָאֵבֶן גַּעְצוּיָגֶן מִמִּדְבַּר סִין פֶּן מִדְבַּר סִין וַיִּחַנּוּ אֹנִי הָאֵבֶן גַּעְרוֹט בְּדִפְקָה אִין דִּפְקָה: (יג) וַיִּסְעוּ אֹנִי הָאֵבֶן גַּעְצוּיָגֶן מִדִּפְקָה פֶּן דִּפְקָה וַיִּחַנּוּ אֹנִי הָאֵבֶן גַּעְרוֹט בְּאַלֹּשׁ אִין אַלֹּשׁ: (יד) וַיִּסְעוּ אֹנִי הָאֵבֶן גַּעְצוּיָגֶן מִבְּרִידִים אִין רִפְיִידִים וְלֹא הָיָה אֹנִי עַס אִזֹּ נִישֵׁט גַּעְוֹעֵן שָׁם דֶּאֶרְטֵן מִיָּם וואסער וְאַעֵם פֶּאָרֶן פֶּאָלֶק לְשִׁתּוֹת צו טִרְיִנְקֶען: (טו) וַיִּסְעוּ אֹנִי הָאֵבֶן גַּעְצוּיָגֶן מִרִפְיִידִים פֶּן רִפְיִידִים וַיִּחַנּוּ אֹנִי הָאֵבֶן גַּעְרוֹט בְּמִדְבַּר סִינִי אִין מִדְבַּר סִינִי:

שני יא וַיִּסְעוּ מִיָּם-סוּף וַיִּחַנּוּ בְּמִדְבַר-סִין: וַנִּטְלוּ מִיָּמָא דְסוּף, וְשָׂרוּ בְּמִדְבַּרָא דְסִין: יב וַיִּסְעוּ בְּמִדְבַר-סִין וַיִּחַנּוּ בְּדִפְקָה: וַנִּטְלוּ מִמִּדְבַּרָא דְסִין, וְשָׂרוּ בְּדִפְקָה: יג וַיִּסְעוּ מִדִּפְקָה וַיִּחַנּוּ בְּאַלֹּשׁ: וַנִּטְלוּ מִדִּפְקָה, וְשָׂרוּ בְּאַלֹּשׁ: יד וַיִּסְעוּ מִבְּרִידִים וַיִּחַנּוּ בְּרִפְיִידִים וְלֹא-הָיָה שָׁם מִיָּם לָעֵם לְשִׁתּוֹת: וַנִּטְלוּ מִבְּרִידִים, וְשָׂרוּ בְּרִפְיִידִים. וְלֹא הָיָה תִּמְזָן מִיָּא לְעֵמָא לְמִשְׁתֵּי: טו וַיִּסְעוּ מִרִפְיִידִים וַיִּחַנּוּ בְּמִדְבַר סִינִי: וַנִּטְלוּ מִרִפְיִידִים, וְשָׂרוּ בְּמִדְבַּרָא דְסִינִי:

נביאים

להמשיך מנ"ה דו"א צבאות - נפש, צ צב צבא צבאו צבאות - רוח, יהוה - נשמה דנצח, אדני - נשמה דהוד, יהוה - חיה יחידה דנצח, יהוה - חיה יחידה דהוד, אל שם ב"ן שבעשיה

נביאים (ירמיה ב יד-יח)

רש"י

(יד) ילִיד בית. בן האמה: (טו) ישאגו. שואגים, לשון הווה: בפירים. מלכים: נצתו. נצתו נאש: (טז) גם בני נוף ותחפנחם. הם מזכרים שאתם צוטמים עליהם לעזרה: ירעוד קדקוד. ילכו גולגלמס. ירעוד לשון רעיה, כדמתרגמינן ולען (דברים כח לג) ורעעו:

יד הַעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אִם-יִלְד בֵּית הוּא מְדוּעַ הָיָה לָבוֹ: הַעֲבֹדָא הָיָה יִשְׂרָאֵל, אִם יִלְד בֵּיתָא הוּא. מְדִין אֲתַמְסֵר לְבִזְזִין: טו עָלְיוּ יִשְׂאָגוּ כְּפָרִים נָתַנוּ קוֹלָם וַיִּשְׁתִּינוּ אֶרְצוֹ לְשִׁמְהָ עָרְיוּ (נצתה) נִצְתּוּ מִבְּלִי יֵשֵׁב: עֲלוּהִי יְבָלִין מִלְכָּא, יְרִימֹן קָלְהוֹן. וְשׁוּ אֶרְעִיָּה לְצִדָּה, קְרוּוְהִי צִדְקָן מִבְּלִי יְתִיב: טז גַּם-בְּנֵי-נֶפֶס (ותחפנחם) וְתַחֲפִנְחָם יִרְעוּד קְדָקֵד: אף בְּנֵי מְפִיס וְתַחֲפִנְחָם.

ביאור מקרא

זייער קול. וַיִּשְׁתִּינוּ אֶרְצוֹ לְשִׁמְהָ. אֹנִי זִי הָאֵבֶן גַּעְמַאכֵט זִיין לאנד צו א פֶּאָרוויסִטונג. עָרְיוּ נִצְתּוּ מִבְּלִי יֵשֵׁב. זייער שטעט האבן זיי אנגעצונדן אִין פֶּייער, קיין איינוואוינער איז נישט געבליבן אִין זיי: (טז) גַּם בְּנֵי נֶפֶס וְתַחֲפִנְחָם. יִרְעוּד קְדָקֵד. אויך די לייט פֶּן נוף און תַּחֲפִנְחָם - אִין מִצְרַיִם - אויף וועלכע דו

(יד) הַעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אִם יִלְד בֵּית הוּא. איז דען ישראל א קנעכט, אדער צו א זון פון א הויז דינסט. מְדוּעַ הָיָה לָבוֹ. פֶּאָרוואס איז ער איבערגעגעבן געווארן צו זיין בארויבט: (טז) עָלְיוּ יִשְׂאָגוּ כְּפָרִים. אויף אים שרייען די לייבן - די גבורים פֶּן די פעלקער. נָתַנוּ קוֹלָם. זיי לאזן הערן

רש"י

נביאים (ירמיה ב יד-יח)

יְקַטְּלִין גְּבֻרָה וַיְבַזִּין נֶכֶסֶף: יו הָלֹא־זֹאת תַּעֲשֶׂה־לָּךְ
עֲזֹבֶךָ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּעַת מוֹלִיכֶךָ בְּדֶרֶךְ: הָלֹא
דָּא פּוֹרְעֵנוּתָא תַתְּעַבֵּד מְנִיף. עַל דְּשִׁבְקָתָיִת פִּלְחָנָא דִּי אֱלֹהֶךָ,
דְּאַחֲזִיף אוֹרְחָא תַקְנָא וְלֹא הִלִּיכְתָּא בָּהּ: יח וְעַתָּה מַה־לָּךְ
לְדֶרֶךְ מַצְרִים לְשָׁתוֹת מִי שְׁחֹר וּמַה־לָּךְ לְדֶרֶךְ
אֲשׁוּר לְשָׁתוֹת מִי נָהָר: וַכֵּן, מַה לְכוֹן לְאַתְחַבְּרָא
לְפָרְעָה מִלְכָּא דְּמַצְרַיִם, לְמַרְמֵי דְּכוּרִיכוֹן בְּנִהְרָא. וּמַה לְכוֹן
לְמַגְזֵר קִנָּם עִם אֶתְנִירָא, לְאַגְלָאָה יִתְכוֹן לְהִלָּאָה מַעֲבֵר פֶּרֶת:

ביאור מקרא

יעצט, וואס האסטו צו גיין קיין מצרים, צו טרינקען די
וואסער פון נילוס - וואו די מצרים האבן אריינגעווארפן
אייערע קינדער, [פארוואס פארזיכערט איר זיך אויף
זיין]. ומה לך לדרך אשור לשותות מי נהר. און וואס
האסטו צו גיין אויפן וועג פון אשור, צו טרינקען די
וואסער פון טייך פרתי, [צו שליסן מיט אשור א בונד,
ער וועט דיר דערנאך פארטרייבן אויף יענער זייט פון
טייך פרתי]:

פארזיכערט זיך, אז זיי וועלן דיר העלפן - וועלן דיר
צעברעכן די קאפ:

(יז) הָלֹא זֹאת תַּעֲשֶׂה לָּךְ. עֲזֹבֶךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. די
שלעכט'ס ווערט דאך געטון פאר דיר, וועגן דיין פארלאזן
השי"ת דיין גאט. בַּעַת מוֹלִיכֶךָ בְּדֶרֶךְ. אין די צייט, ווען
השי"ת האט דיר געפירט און געלערנט צו גיין אין גוטן
וועג:

(יח) וְעַתָּה מַה לָּךְ לְדֶרֶךְ מַצְרִים לְשָׁתוֹת מִי שְׁחֹר. און

כתובים

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד - נפש, שין שין דלת שין דלת יוד - רוח, יאהדונהי - נשמה דיסוד, א אד אדני אדני - נפש,
אדני - רוח, אלף דלת נון יוד - נשמה דמלכות, יו הו וו הו - חיה יחידה דיסוד, יתהו - חיה יחידה דמלכות, אל שם ב"ן שבעשיה

כתובים (תהלים עד ח-יב)

רש"י

ח אָמְרוּ בְּלִבָּם נִינֵם יַחַד שָׂרְפוּ כָּל־מוֹעֲדֵי־אֵל
בְּאֶרֶץ: אָמְרוּ בְּלִבָּהוֹן בְּנִיהוֹן פִּחְדָּא, אוֹקִידוּ אֲבָהֶתְהוֹן כָּל
מַעֲרֵעִיא אֱלֹהָא בְּאַרְעָא: ט אוֹתִיתִינוּ לֹא רָאִינוּ אֵין־עוֹד
נָבִיא וְלֹא־אֶתְנִינוּ יָדַע עַד־מָה: אֶתְנָא דִּיהִבוּ לָנָא נְבִיאַ

שילה, נבוכדנצר המריצ צית ראשון, רומיים המריצו צית שני: (ט) אוֹתִיתִינוּ. שהצטמתנו ציד נביאך, אין אנו רואים
אותם צימים רבים שאנו צגולה. נתנבא אסף על ימי הגלות: עד מה. עד מתי נהיה צנרה זו:

ביאור מקרא

הערשער, זיך צו פארטשעפען מיט השי"ת, [דערמיט
וואס] שָׂרְפוּ כָּל מוֹעֲדֵי אֵל בְּאֶרֶץ זיי האבן פארברענט
אלע וואוינונגען פון אויבערשטן אויף דער ערד [די
פלשתים האבן חרוב געמאכט משכן שלה, נבוכדנצר
-דאס ערשטע בית המקדש און טיטוס הרשע - דאס
צווייטע בית המקדש]:

(ט) אוֹתִיתִינוּ לֹא רָאִינוּ מִיר האבן נאך נישט געזען די
צייכנס פון דער גאולה, אֵין עוֹד נָבִיא מִיר האבן נאך
נישט קיין נביא וואס זאל אונז אנדאגן די בשורה פון
דער גאולה [אליהו הנביא איז נאך נישט געקומען], וְלֹא
אֶתְנָנוּ יָדַע עַד מָה און קיינער פון אונז ווייסט נישט

די הערשער פון די גוים נאכדעם וואס זיי האבן חרוב
געמאכט דעם בית המקדש, האבן זיי אויך חרוב געמאכט די
שולן, און מיר האבן דערווייל נישט קיין צייכן און קיין נבואה
איבער די גאולה, ווי לאנג וועט נאך דער פיינט שענדן און
צערענען דיין נאמען און זאגן אז השי"ת האט נישט די
מעגליכקייט אונז אויסצולייזן, פארוואס זאלסטו נישט
אויסשטרעקן דיינע הענט צו נקמה נעמען אין אונזערע פיינט,
דו ביזט דאך אונזער קעניג און אייביג האסטו אונז געהאלפן,
דעריבער זאלסטו אונז אויך יעצט העלפן און אויסלייזן.

(ח) אָמְרוּ בְּלִבָּם נִינֵם יַחַד זייערע הערשער האבן צוזאמען
געטראכט אין זייער הארץ [איין זאך טראכטן אלע זייערע

כתובים (תהלים עד ח-יב)

רש"י

לא חֲמִינָא. לִית תּוֹב נְבִיא, וְלִית עֲמָנָא דִידֵע עַד אִימְתִי: (יא) מִקְרַב חִיקָךְ בִּלְחָה. הַשְׁלִיכָה וְהוֹלֵא אֹתָהּ מִתּוֹךְ חִיקְךָ וְהִלָּחֵם בְּאֹיִבֶיךָ. כֻּלָּה לִשׁוֹן גֵּרָשׁ, כִּמּוֹ כֻּלָּה גֵּרָשׁ יִגְרֵשׁ (שְׁמוֹת י"א א):

יַעֲרִמְתִּי אֱלֹהִים יַחֲרֹף צֶר יִנְאִץ אֹיִב שְׁמֶךָ לְנִצָּחַ: עַד אִימְתִי אֱלֹהָא יַחֲסֵד מְעִיקָא, יִרְחִיק פְּעַל דְּבִבְא שְׁמֶךָ לְעִלְמָא: יֵא לְמָה תְּשִׁיב יְדֶךָ וְיִמְיִנְךָ מִקְרַב (חוקר) חִיקְךָ בִּלְחָה: לְמָא תְּתִיב יְדֶךָ וְיִמְיִנְךָ לְמִפְרוֹק, מִן גּוֹ עֲטָפָךְ אֲפִיק וְשִׁיעִי עֲקָתָא: יב וְאֱלֹהִים מִלְכֵי מִקְדָּם פְּעַל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: וְאֱלֹהָא מִלְכָּא, דְּשָׁכִינַת קוּדְשִׁיהּ מְלָקְדָּמִין, עֲבִיד פּוֹרְקָנָא בְּגוֹ אֶרֶעָא:

ביאור מקרא

ווי לאנג נאך מיר וועלן זיין אין די צרות:

(י) עַד מְתִי אֱלֹהִים ווי לאנג נאך רבש"ע יַחֲרֹף צֶר וועט דער פיינט לעסטערן [די גוים זאגן אז דער אויבערשטער קען נישט ח"ו אויסלייזן די אידן], יִנְאִץ אֹיִב שְׁמֶךָ לְנִצָּחַ וועט דען דער פיינט פארשעמען דיין נאמען אייביג [פארוואס זאלסטו שפעטיגן די צייט פון דער גאולה]:

(יא) לְמָה תְּשִׁיב יְדֶךָ פארוואס קערסטאום דיין האנט,

יִמְיִנְךָ און דיין רעכטע האנט מִקְרַב חִיקָךְ בִּלְחָה נעם ארויס פון דיין בוזעם און העלף אונז און האלט מלחמה מיט אונזערע שונאים:

(יב) וְאֱלֹהִים און דער אויבערשטער איז דאך מִלְכֵי מִקְדָּם מיין קעניג פון גאר לאנג צוריק, פְּעַל יְשׁוּעוֹת דו האסט אלעמאל געווינקט הילף פאר אונזערט וועגן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אויף דער ערד:

משנה

כלי אמצעי דת"ת דמלכות דיצירה צבאות

משנה (סוטה פרק א)

ביאור משנה

וועט שטארבן דורך די וואסער פון די מים המאריים.

די וואסער ווערט אויך אָנגערופן "מים הבודקים" ווייל אויב זי שטארבט נישט דערפון, איז אַ צייכן אַז זי האָט נישט געזינדיגט און זי מעג בלייבן וואוינען מיט איר מאן.

אין די לעצטע פרקים פון די מסכת לערנט אויך די משנה וועגן אַנדערע ענינים, ווי למשל איבער די הלכות פון "ברכת כהנים" וואָס די כהנים דאַרפן דוכנ'ען און בענטשן די אידן. די הלכות פון "הקהל" וואָס אַלע מענטשן "אנשים נשים וטף" האָבן זיך געדאַרפט איינזאַמלען אין בית המקדש אין דעם יום טוב סוכות, און דער קעניג האט געלייגט אין משנה תורה פאַרן גאַנצן ציבור, ווי אויך ווערט געלערנט וועגן די דינים ווען די אידן האָבן געפירט מלחמות. די דינים וועגן די עגלה ערופה וואָס זיי ווערן געלערנט אין חומש דברים אין סוף פרשת שופטים.

אין סוף פונעם לעצטן פרק ווערן געלערנט עניני מוסר און חסידות, ווי די הייליגע תנאים האָבן זיך געפירט, און וועגן די שאַדנס וואָס די עבירות האָבן געברענגט אויף די וועלט, און אַז ווען מ'פירט זיך ווי עס דאַרף צו זיין ברענגט דאָס צום גוטן, און דורכדעם וועלן מיר זוכה זיין צו תחיית המתים און ביאת אליהו הנביא זכור לטוב מבשר צו זיין די גאולה שלימה, במהרה בימינו אמן.

הקדמה

די מסכת סוטה, וועלכע האָט ניין פרקים, לערנט די הלכות וועגן דאָס וואָס עס שטייט אין די תורה אין פרשת נשא (ו). איש איש פי תשטה אשתו ומעלה בו מעל, אַז ווען אַ מאן טוט צערענען וועגן זיין ווייב, און ער זאָגט איר אַז זי זאל זיך נישט באַהאַלטן מיט אַ פּרעמדן מאן, און די פרוי איז יאָ געווען מיט אים, דאַרף דער מאן אַרױפּפירן זיין ווייב קיין ירושלים, אין בית המקדש. וואָס דאָרט טוט דער כהן שרייבן די דאָזיגע פרשה פון סוטה אויף אַ מגילה פון פאַרמעט, און נעמט אַביסל ערד פון בית המקדש, אין אַ הייליגע כלי, אַ כלי שרת פון בית המקדש, און לייגט אַריין די מגילה ביז דאָס געשריבענע ווערט אָפּגעמעקט אין די וואסער.

די וואסער ווערט דערנאָך אָנגערופן אין די תורה די "מים המאריים", די וואסער וואָס טוט שעלטן, אָדער די "מים המרים" דאָס ביטערע וואסער, דערנאָך גיבט דער מאן פאַרן כהן אַ מנחת סוטה, אַ קרבן פון מעל, וואָס דער כהן איז דאָס מקריב אויפן מזבח, און דער כהן ליינט פאַר די גאַנצע פרשה פאַר די סוטה, און אויב זי איז געווען ריין און זי האָט נישט געזינדיגט, וועט עס איר נישט שאַדן, אָבער אויב זי האָט יאָ געזינדיגט וועט די קללה אויף איר חל זיין, און זי

מברטנורא

משנה (סוטה פרק א)

רבינו עובדיה

(א) המקנה לאשתו. אע"ג דהמקנה משמע דיעבד אין לכתחילה לא, הלכה היא שחייב אדם לקנאות לאשתו אם היא נריכה לכן. ולקמן מפרש כיצד מקנה: מקנה לה על פי שנים. אם נא להשקותה מי המרים, נריך להציא שני עדים ולומר לה צפניהם אל תסתרי עם איש פלוני. ואם לא קנה לה צפני שנים, אינה נאסרת עליו בטמירה זו ואינו משקה אותה: על פי עד אחד או על פי עצמו. אפילו אין עדים שנסתרה אלא עד אחד, או הוא עצמו אומר ראיתה שנסתרה אחר שקנאתי לה, נאסרה בטמירה זו עד שתסתה, שסתירה אסרתה עליו מספק: רבי יהושע אומר כו'. נריך שני עדים אף לסמירה. והלכה כרבי יהושע. ואף על פי כן

אמרין בגמרא דזמן הזה לא לימא איניש לביתיה אפילו צינו לצינה אל תסתרי עם איש פלוני, שיש לחוש לדברי רבי יוסי צרבי יהודה דאמר מקנה אדם לאשתו על פי עד אחד או על פי עצמו. ואם נסתרה אחר שקנה לה צינו לצינה, נאסרה עליו איסור עולם בזמן הזה שאין שם מי המרים: (ב) כיצד הוא מקנה לה אומר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני כו'. בגמרא מפרש למתניתין הכי, אמר לה צפני שנים אל תדברי ודברה, אל תדברי ונסתרה, ולא כלום הוא ואינה אסורה לא לבעלה ולא לתרומה. אמר לה אל תסתרי ודברה עמו שלא נסתרה, עדיין מותרת לבעלה ומותרת לאכול בתרומה אם אשת כהן היא: נכנסה עמו

א המקנה לאשתו, רבי אליעזר אומר, מקנה לה על פי שנים, ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו. רבי יהושע אומר, מקנה לה על פי שנים ומשקה על פי שנים: ב כיצד מקנה לה, אומר לה בפני שנים, אל תדברי עם איש פלוני, ודברה עמו, עדין היא מתרת לביתה ומתרת לאכול בתרומה. נכנסה עמו לבית הסתר

ביאור משנה

משנה א

משנה ב

המקנה לאשתו אויב איינער וואָרנט זיין ווייב [אז זי זאל זיך נישט געפינען אליין מיט אַ פרעמדן], רבי אליעזר אומר ר' אליעזר [זאגט] האלט, מקנה לה אז ער דארף איר וואָרענען על פי שנים פאר צוויי עדות, ומשקה אָבער איר געבן צו טרינקען [די מים המארים] על פי עד אחד קען ער אויך דורך איין עדות או על פי עצמו אָדער דורך זיך אליין. – עס מוז זיין צוויי עדות אינדערצייט ווען ער האָט איר געוואָרנט, און איין עדות איז נישט גענוג. אָבער עס איז גענוג, אויב איין עדות זאָגט אז ער האָט געזען, ווי די פרוי איז [נאָכן וואָרענען] אַריינגעגאַנגען מיט אַ פרעמדן מאַן, און זי האָט זיך באַהאַלטן מיט אים אין אַן אָפּגעזונדערט אָרט, אז איר מאַן זאל איר קענען צוויינגען צו טרינקען די מים המארים. נאָך מער, עס איז גענוג, ווען איר מאַן אליין זאָגט, אז ער האָט איר געזען אַריינגיין מיט דעם פרעמדן מאַן אין דעם אָפּגעזונדערטן אָרט, אז זי זאל מוזן טרינקען דאָס וואַסער, און כל זמן זי האָט נישט געטרינקען דאָס וואַסער טאָר איר מאַן נישט וואוינען מיט איר. רבי יהושע אומר ר' יהושע זאָגט, מקנה לה על פי שנים ער מוז איר וואָרענען פאר צוויי עדות, ומשקה על פי שנים און ער קען איר געבן צו טרינקען נאָר דורך צוויי עדות. – עס מוזן זיין צוויי עדות וועלכע זאָגן אז זיי האָבן געזען ווי די פרוי האָט זיך באַהאַלטן מיט אַ פרעמדן מאַן:

כיצד מקנה לה וויאזוי וואָרנט ער [דער מאַן] איר, אָמר לה בפני שנים אויב ער האָט איר געזאָגט פאר צוויי עדות אל תדברי עם איש פלוני דו זאלסט נישט רעדן מיט יענעם מענטש וְדַבַּרְהָ עִמּוֹ און זי האָט גערעדט מיט אים, עדין היא מתרת לביתה איז זי נאָך מותר צו איר הויז [צו וואוינען מיט איר מאַן]. – דאָס וואָרט "לביתה" מיינט בלייבן אין איר הויז מיט איר מאַן. ומתרת לאכול בתרומה און זי מעג עסן תרומה [אויב זי איז אַן אשת כהן]. – דער דין איז אז אַ פרוי פון אַ כהן מעג עסן תרומה, די תבואה און פרוכת און גרינצייט וואָס מען שייט אָפּ און מען געבט עס פאר אַ כהן. אַ ישראל טאָר נישט עסן קיין תרומה. די גמרא טייטשט די משנה אזוי, אויב דער מאַן האָט איר ביים וואָרענען געזאָגט נאָר אז זי זאל נישט רעדן מיט יענעם מענטש, איז אפילו זי האָט זיך באַהאַלטן מיט יענעם פרעמדן מאַן, איז עס גאָרנישט, און איר מאַן מעג מיט איר לעבן און זי מעג אויך עסן תרומה, אויב דער מאַן איז אַ כהן. אויב דער מאַן האָט איר געוואָרנט נישט זיך צו באַהאַלטן אליין מיט דעם פרעמדן מאַן אין אַ באַהאַלטענעם אָרט, און זי האָט זיך נישט באַהאַלטן, אפילו זי האָט גערעדט מיט דעם פרעמדן מאַן, מעג ער אויך בלייבן וואוינען מיט איר, און זי מעג אויך עסן תרומה, זי הייסט נישט דורכדעם קיין סוטה. נכנסה עמו לבית הסתר אויב [אָבער דער מאַן האָט איר געוואָרנט זיך נישט צו באַהאַלטן מיט אַ פרעמדן, און]

ביאור משנה

משנה ג

וואס אסורות און די **דאָזיגע פרויען** זענען אסור **מלאכה** **בתרומה** פון צו עסן תרומה [אפילו ווען זיי זענען טעכטער פון כהנים]. – א פרוי אַ סוטה טאָר נישט עסן קיין תרומה נאר אזוי לאנג ווי זי האט נישט געטרינקען

רבינו עובדיה

משנה (סוטה פרק א)

מברטנורא

שני תלמידי חכמים. שידעו להמרות זו: רבי יהודה אומר בעליה נאמן על אשתו נאסור חמור של נדה, לא יהא נאמן נאסור קל של לאו גרידא. וטעמייהו דרצנן, מתוך שאסור קל הוא תקיף עליה יצירה. ואין הלכה כרבי יהודה: (ד) היו מעלין אותה לבית דין הגדול. דכתיב בסוטה (ס, ט) ועשה

שְׂבָאוֹתוֹ מְקוֹם, וּמוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׂמָא יְבֹא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, בְּעֵלָה נֶאֱמָן עָלֶיהָ: ד' הָיוּ מַעְלִין אוֹתָהּ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שְׂבִירוֹשָׁלַיִם, וּמֵאִימִין עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ שְׂמָאִימִין עַל עֲדֵי נִפְשׁוֹת. וְאוֹמְרִים לָהּ, בְּתֵי הַרְבֵּה יִין עוֹשָׂה, הַרְבֵּה שְׁחֹק עוֹשָׂה, הַרְבֵּה יִלְדוֹת עוֹשָׂה, הַרְבֵּה שְׂכָנִים הָרָעִים עוֹשִׂים. עָשִׂי לְשִׁמּוֹ הַגָּדוֹל שְׁנִכְתָּב בְּקִדְשָׁהּ, שְׁלֹא יִמָּחֶה עַל הַמֵּים. וְאוֹמְרִים לְפָנֶיהָ

לֵה הִכֵּן אַתְּ כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְכַתִּיב הַסֵּם (דברים י, יא) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵךְ, מִה לִּהְיוֹן צִנִּית דִּין הַגָּדוֹל אִף כֹּאן צִנִּית דִּין הַגָּדוֹל: וּמֵאִימִין עָלֶיהָ. כִּי שְׂמָדָה: הַרְבֵּה יִלְדוֹת עוֹשָׂה. וְגוֹרֵם לִילְדָה שְׂמָדָה לִידֵי קִלְקוּל: דְּבָרִים שְׂאִינָה כְּדָאֵי לְשׁוּמְעָן. שְׂאִינָה רְאוּיָה לְשׁוּמְעָן אֲתָן הַדְּרִים שְׂאוֹמְרִים לְפָנֶיהָ מִמַּעֲשֵׂיהֶן שֶׁל נְדִיקִים, כִּגוֹן

דְּבָרִים שְׂאִינָה כְּדָאֵי לְשׁוּמְעָן, הִיא וְכָל מִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ: הָ אִם אִמָּרָה טְמֵאָה אָנִי,

ביאור משנה

נישט זאגן קיין ליגן. אויך אויף די פרוי די סוטה האָט דאָס בית דין פרובירט ווירקן מיט ווערטער, אַז זי זאל זיך מודה זיין אויב זי איז טמא געוואָרן, ווייל מען האָט געדארפט אָפּמעקן די פרשה פון די תורה אין וואסער, און אין די פרשה שטייט דעם אייבערשטנס נאָמען, און מען טאָר נישט צולאָזן אַז השי"ת'ס נאָמען זאל ווערן אָפּגעמעקט אומזיסט. וְאוֹמְרִים לָהּ און זיי [דאָס בית דין] האָבן איר געזאָגט בְּתֵי מִיין טאַכטער הַרְבֵּה יִין עוֹשָׂה אַסאַך [זינד] טוט דאָס וויין [טרינקען], הַרְבֵּה שְׁחֹק עוֹשָׂה אַסאַך [זינד] טוט דאָס שטיפן [לייכטזיניגקייט], הַרְבֵּה יִלְדוֹת עוֹשָׂה אַסאַך [זינד] טוט דאָס קינדערשקייט, הַרְבֵּה שְׂכָנִים הָרָעִים עוֹשִׂים אַסאַך [זינד] טוט שלעכטע שכןים, [חברים], עָשִׂי לְשִׁמּוֹ הַגָּדוֹל טו עס [זיך מודה זיין אויב דו האָסט געזינדיגט] פאַרן כבוד פון זיין גרויסן נאָמען שְׁנִכְתָּב בְּקִדְשָׁהּ וואָס איז געשריבן געוואָרן מיט קדושה, שְׁלֹא יִמָּחֶה עַל הַמֵּים אַז ער זאל נישט אָפּגעמעקט ווערן אין וואסער. וְאוֹמְרִים לְפָנֶיהָ און זיי [דאָס בית דין] זאָגן פאַר איר דְּבָרִים שְׂאִינָה כְּדָאֵי לְשׁוּמְעָן זאָכן וואָס זי איז נישט ווערד דאָס צו הערן, הִיא וְכָל מִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ נישט זי און נישט איר גאַנצע משפחה פון אירע עלטערן. – די גמרא זאָגט, אַז מען דערציילט איר די פאַסירונגען וואָס שטייט אין די תורה ווי ראובן האָט מודה געווען אויף די מעשה פון בלהה, און ווי יהודה האָט מודה געווען אויף די מעשה פון תמר, און זיי האָבן זיך נישט געשעמט:

משנה ה

אַם אִמָּרָה אויב זי [די פרוי] האָט געזאָגט [זיך מודה געווען נאָכדעם וואָס זיי האָבן גערעדט צו איר], טְמֵאָה אָנִי איך

[זיין ווייב] צום בית דין שְׂבָאוֹתוֹ מְקוֹם וואָס געפינט זיך אין יענעם פּלאַץ [וואו ער וואוינט], וּמוֹסְרִין לוֹ און זיי געבן אים מיט שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים צוויי תלמידי חכמים [וואָס זאָלן מיטגיין מיט אים] שְׂמָא יְבֹא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ טאַמער ער וועט וואוינען מיט איר אויפן וועג. – די תלמידי חכמים זענען מיטגעשיקט געוואָרן כדי זיי זאל אים וואָרענען אַז ער זאל עס נישט טון. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר ר' יהודה זאָגט, בְּעֵלָה נֶאֱמָן עָלֶיהָ אַז איר מאַן [אליין] איז באַגלייבט וועגן איר. – מען געטרויט אים אַלײן, אַז ער וועט נישט וואוינען מיט איר אויפן וועג, ווייל ער טאָר עס נישט טון און ער וועט נישט עובר זיין אויף די עבירה, פונקט ווי מען געטרויט יעדן מאַן, אַז ער וועט נישט וואוינען מיט זיין ווייב ווען זי איז א נדה. די חכמים אָבער האַלטן, אַז א נדה, איז אַ האַרבע עבירה (עס קומט דערפאַר כרת, פאַרשניטן צו ווערן מן השמים) וועט ער נישט עובר זיין, אָבער לעבן מיט אַ סוטה איז אַ גרינגערע עבירה, עס איז נאָר אַ לאו, עס איז נישט קיין איסור כרת, וועגן דעם קען מען אים ווייניגער געטרויען:

משנה ד

הָיוּ מַעְלִין אוֹתָהּ מֵעַן הָאֵס אִיר אַרױפגעפירט לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שְׂבִירוֹשָׁלַיִם צום גרויסן בית דין וואָס איז אין ירושלים, וּמֵאִימִין עָלֶיהָ און זיי [דאָס בית דין] האָבן איר אָפּגעשראַקן בְּדֶרֶךְ שְׂמָאִימִין עַל עֲדֵי נִפְשׁוֹת אַזוי ווי מען שרעקט אָפּ די עדות פון אַ טױט־שטראָף. – אין מסכת סנהדרין (פרק ד' משנה ה' - במדבר יום ד') ווערט געלערנט, אַז עדות וואָס קומען זאָגן עדות אין אַ משפט, וואָס עס קומט דערפאַר מיתה, (עדות אויף נפשות), דאַרף דאָס בית דין זיי זאָגן ווערטער זיי אָפּצושרעקן, אַז זיי זאָלן

מברטנורא

משנה (סוטה פרק א)

רבינו עובדיה

יהודה הודה ולא נשם צמעשה תמר, ראובן הודה ולא נשם צמעשה גלה: (ה) שוברת כתובתה. כותבת שובר על כתובתה, זניתי ואצדתי כתובתי כדי שלא תוכל לחזור ולתצוץ כתובתה ממנו. וצמקוס שאין כותבין כתובה אלא סומכין על תנאי צית דין הוא שכותבת שובר, אבל צמקוס שכותבים כתובה, מקרעת כתובתה ואינה כותבת שובר: מעלין אותה לשער המזרח. מעלין ומורידין אותה, כדי ליגעה אולי טרורף דעתה ותודה: שעל פתח שער נקנור. אדם ששמו נקנור שהציא דלתות לאותו פתח מאלכסנדריא של מצרים ונעשו לו נסים ונקרא שער נקנור על שמו כדאמרין צימא (סו). ששם משקין את הפוטות. דנעין לפני ה' ומטהרין את היולדות. כדי שיעמדו על גבי קרנן. וה"ה זצ"ח וזצ"ח הטעונים קרנן: ומטהרין את המצורעים. כדכתיב (ויקרא יד, יא) והעמיד הכהן המטהר וגו' לפני ה': אוהו בבגדיה. צצית הלאר שלהן: אם נקבעו. אינו חושש, ואם נפרמו אינו חושש. פרימה גדולה מקריעה שנקרע לקרעים הרבה. לשון אחר, פרימה מן הלדדן קריעה נאוכך: עד שמוגלה את לבנה. דכתיב (במדבר יד, יט) ופרע את ראש האשה, אין לי אלא ראשה גופה מנין תלמוד לומר האשה, אם כן מה תלמוד לומר את ראש, מלמד שסותר את שער: רבי יהודה אומר בו. שמא תלא זכאה ויתגרר צה שמא תלא זכאה ויתגרר צה פרחי כהונה שראו לזה נאה ושערה נאה. ואין הלכה

ביאור משנה

דארף דער מצורע קומען צום כהן, צום בית המקדש, און דארף ברענגען די רייניגונג קרבנות, און דער כהן פירט דורך דעם גאנצן רייניגונג, און דאס איז פארגעקומען ביים שער ניקנור. [וכהן אוהו בבגדיה און [ווען די סוטה קומט אן צו דעם טויער] כאפט איר דער כהן אן אין אירע קליידער [ביים האלז], אם נקבעו נקבעו אויב זיי זענען צוריסן געווארן זענען זיי צוריסן געווארן, אם נפרמו נפרמו און אויב זיי זענען צועפנט געווארן זענען זיי צועפנט געווארן, עד שהוא מגלה את לבנה ביז ער דעקט אויף איר הארץ, וסותר את שערה און ציווארפט אירע האר. — דער כהן גיבט א שלעפ איר קלייד פון האלז אראפ, כדי אויפצודעקן איר הארץ, און אויב דאס קלייד האט זיך צוריסן אדער צועפנט שאדט עס נישט. רבי יהודה אומר ר' יהודה זאגט, אם היה לבנה נאה אויב איר הארץ איז געווען שיין לא היה מגלהו האט ער דאס נישט אויפגעדעקט, ואם היה שערה נאה און אויב איר האר איז געווען שיין לא היה סותרו האט ער דאס נישט צעווארפט. — די גמרא זאגט, אז דאס איז כדי די יונגע כהנים זאלן נישט זען איר שיינקייט, ווייל אויב זי וועט ארויסקומען ריין וועלן זיי זיך צוטשעפענען צו איר. די אלע זאכן האט מען געטון כדי איר צו פארמיאוס'ן, און מען האט אויך געטון אנדערע זאכן, כדי איר צו פארמיאוס'ן, ווי די משנה וועט גלייך זאגן:

בין טמא, שוברת כתבתה צעברעכט זי איר כתובה ויוצאת און זי ווערט גע'גט. — דער דין איז, אז ווען א פרוי באקומט א גט פון איר מאן דארף ער איר צאלן די כתובה געלט (וואס דאס איז צוויי הונדערט זוז אויב זי איז געווען א בתולה ביי די חתונה, אדער הונדערט גילדן אויב זי איז נישט געווען קיין בתולה). אבער אויב די פרוי האט געווינדגט מיט א פרעמדן, קומט איר א גט אן די כתובה. זי צעברעכט די כתובה מיינט, אז זי שרייבט א שטר אַז עס קומט איר נישט דאס כתובה-געלט (דאס איז אין די פלעצער וואו מען שרייבט נישט קיין כתובה, אבער דאָרט וואו מען שרייבט א כתובה איז גוט אז מען צורייסט נאָר די כתובה). ואם אמרה און אויב אבער זי האט געזאגט טהורה אני איך בין ריין, מעלין אותה האט מען איר ארויפגעפירט [פון ירושלים צום בית המקדש] לשער המזרח צום מזרח-טויער שעל פתח שער נקנור וואס איז נעבן דעם טויער פון נקנור, ששם משקין את הפוטות וואס דאָרט גיבט מען צו טרינקען [די מים המרים] צו די סטות. ומטהרין את היולדות און [דאָרט ביי דעם טויער] טוט מען רייניגן די קימפעטארינס, ומטהרין את המצורעים און מען רייניגט די קרעציגע. — אויב א מענטש האט באקומען א קרעץ אין די הויט פון זיין קערפער, און דער כהן האט דאס אנערקענט פאַר צרעת, איז דער מענטש א מצורע און ער ווערט טמא. ווען דאס צרעת גייט אַוועק,

מברטנורא

משנה (סוטה פרק א)

רבינו עובדיה

כרזי יהודה: (ו) היתה מתכסה בלבנים מכסה בשחורים. ואם היו שחורים יפין לה, מכסה צגדים מכוערים: קמליות. ענקים שמשימים סביב הנזאר. ומפני שהאשה חונקת עצמה זהם כדי שתראה צעלם נשר נקראים קטליות: נזמים ומבעות מועבירים ממנה. מפרש צגמרא דלא תימא שיניחו לה הנזמים והטבעות אחר שקרעו צגדיה וגלו את לבה שזה יותר גנאי לה, כמו שגנאי יותר לאדם ערום שילך צמנעלים צרגליו מלינך יתק, קא משמע לן דלא: חבל מצרי. מפרש צירושלמי לפי שעשתה מעשה מזריס. ואם אין חבל מזרי מציא שאר חבלים: וקושרו למעלה מודדיה.

ו היתה מתכסה בלבנים, מכסה בשחורים. היו עליה כלי זהב וקמליות, נזמים ומבעות, מעבירים ממנה כדי לנוללה. ואחר כך מביא חבל מצרי וקושרו למעלה מודדיה. וכל הרוצה לראות בא לראות, חוץ מעבדיה ושפחותיה, מפני שלבה גם בהן. וכל הנשים מתרות לראותה, שנאמר (יחזקאל כג, מח) ונפרו כל הנשים ולא תעשינה בזמתנה: ז במדה שאדם מודה, בה מודדין לו. היא קשטה את עצמה לעברה, המקום נוללה. היא גלתה את עצמה לעברה, המקום גלה עליה. בדרך התחילה בעברה תחלה ואחר כך הבטן, לפיכך תלקה הדרך תחלה ואחר כך הבטן, ושאר כל הגוף לא פלמ:

ביאור משנה

און זיי וועלן נישט טון ווי אירע זנות מעשים. — דאס ווארט "מותרות" טייטשט די גמרא אז זיי די אנדערע פרויען, דארפן איר זען כדי זיך אפצולערנען מוסר נישט נאכצוטון די שלעכטע מעשים:

משנה ז

במדה מיט דעם מאס שאדם מודד וואס דער מענטש מעסט, בה מודדין לו מיט דעם זעלבן [מאס] מעסט מען אים. היא קשטה את עצמה לעברה זי האט זיך אויסגעצירט פאר אן עבירה, המקום נוללה האט דער אויבערשטער איר פאר'מאוס'ט. היא גלתה את עצמה לעברה זי האט זיך אויפגעדעקט פאר אן עבירה, המקום גלה עליה האט דער אויבערשטער געהייסן איר אויפדעקן. בדרך התחילה בעברה תחלה מיט די דיכט האט זי אנגעהויבן מיט די עבירה, ואחר כך הבטן און נאכדעם די בויך, לפיכך תלקה הדרך תחלה וועגן דעם ווערט געשלאגן צוערשט די דיכט ואחר כך הבטן און דערנאך די בויך. — אזוי זאגט דער פסוק (במדבר ה) "בת ה' את ירכן נפלת ואת בטן צבה", קודם "ירכך" און דערנאך "בטן". ושאר כל הגוף לא פלמ און דער איבריגער גאנצער קערפער ווערט נישט געשווינט. — די מים

משנה ו

היתה מתכסה בלבנים אויב זי איז געווען אנגעטון מיט ווייסע [קליידער], מכסה בשחורים טוט מען איר אן שווארצע [קליידער]. — און אויב שווארצע קליידער מאכן איר שוין, טוט מען איר אן מיאוס'ע קליידער. היו עליה כלי זהב אויב זי האט געטראגן אויף זיך גאלדענע זאכן וקמליות און האלט קייטלעך, נזמים נאז בענדער ומבעות און רינגלעך [צירונגען], מעבירים ממנה נעמט מען זיי אראפ פון איר כדי לנוללה כדי איר צו פאר'מאוס'ן. ואחר כך מביא חבל מצרי און דערנאך ברענגט ער [דער כהן] א מצרי'שע שטריק וקושרו למעלה מודדיה און בינדט עס ארום העכער אירע ברוסטן. וכל הרוצה לראות און ווער עס וויל קומען זען בא לראות מעג קומען זען, חוץ מעבדיה אויסער אירע קנעכט ושפחותיה און אירע דינסטן, מפני שלבה גם בהן ווייל איר הארץ גרויסט זיך אין זיי [און זי וועט זיך נישט וועלן מודה זיין]. וכל הנשים מתרות לראותה און אלע פרויען מעגן [דארפן] איר זען, שנאמר (יחזקאל כג) ווי עס שטייט אין פסוק ונפרו כל הנשים און עס וועלן זיך אפלערנען מוסר אלע פרויען ולא תעשינה בזמתנה

רבינו עובדיה

משנה (סוטה פרק א)

מברטנורא

שאר אברי גופה אינם פלטים מן החולי, ואע"פ שלא הוזכרו במקרא חלא בטון וירך: (ח) **לונביאות**. חנימות: **לב אביו**. אמר לו אבשלום לאביו, כחזו לי שילכו עמי שנים איש שחנחר מכל ישראל, כחזו לו. והיה מראה חותמו של אביו לשנים, והולכים אחרי, לשנים אחרים והולכים אחריו, עד

ח **שמשון הלך אחר עיניו, לפיכך נקרו פלשתיים את עיניו, שנאמר** (שופטים טו, כא) **ויאחזוהו פלשתיים וינקרו את עיניו. אבשלום נתנאה בשערו, לפיכך נתלה בשערו. ולפי שבא על עשר פילגשי אביו, לפיכך נתנו בו עשר לונביות, שנאמר** (שמואל ב יח, טו) **ויסבו עשרה אנשים נשאי פלי יואב, ויכו את אבשלום וימתהו**. ולפי שגנב שלשה לבבות, לב אביו, ולב בית דין, ולב ישראל, **(שנאמר** (שם טו, ו) **ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל), לפיכך נתקעו בו שלשה שבטים, שנאמר** (שם יח, יד) **ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום: וכן לענין הטובה, מרים המתונה למשה שעה אחת, שנאמר** (שמות ב, ד) **ותתצב אחתו מרחק,**

ביאור משנה

נתנו בו עשר לונביות וועגן דעם האט מען אריינגעשטאכן אין אים צען שפיון, **שנאמר** (שמואל ב יח) ווי עס שטייט אין פסוק, **ויסבו עשרה אנשים נשאי פלי יואב ויכו את אבשלום וימתהו** און עס האבן אים ארומגערינגעלט צען מענטשן וועלכע טראגן דאס געווער פון יואב און האבן געשלאגן אבשלום און אים געהרג'עט. **ולפי שגנב** און ווייל ער [אבשלום] האט גע'גנב'עט [אפגענאָרט] **שלשה לבבות** דריי הערצער, **לב אביו** דאס הארץ פון זיין טאטע [דוד המלך] **ולב בית דין** און דאס הארץ פון בית דין, **ולב ישראל** און דאס הארץ פון די אידן **(שנאמר** (שם טו) **ווי עס שטייט אין פסוק, ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל)** און אבשלום האט אפגענאָרט דאס הארץ פון אידישע מענטשן, **לפיכך נתקעו בו** וועגן דעם איז אריינגעשטאכן געוואָרן אין אים **שלשה שבטים** דריי ריטער, **שנאמר** (שם יח) **ווי עס שטייט אין פסוק ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום** און ער [יואב] האט גענומען אין זיין האנט דריי ריטער און ער האט זיי אריינגעשטאכן אין דעם הארץ פון אבשלום. — דאס שטייט דאָרט אין פסוק (שמואל ב י"ד) און מען לערנט אַרויס פון פסוק וואָס שטייט דאָרט "אנשי ישראל" אַז ער האט אָפּגענאָרט די "אנשי" די חשוב'ע מענטשן, דאָס בית דין, און אויך "ישראל" דאָס פאָלק:

משנה ט

וכן לענין הטובה און אזוי איז אויך צום גוטן [וועגן מען פירט זיך אויף גוט ווערט מען געצאלט מדה כנגד מדה], **מרים המתונה למשה מרים** [די שוועסטער פון משה רבינו] האט אָפּגעוואָרט פאַר משה **שעה אחת** איין שעה, **שנאמר** (שמות ב) **ווי עס שטייט אין פסוק ותתצב אחתו מרחק** און

המאריים ווירקט אויך צום שלעכטן אויף די איבריגע טיילן פון קערפער, אויב די סוטה האט געזינדיגט, כאָטש אין די תורה ווערן דערמאנט די "ירכך" און "בטנך":

משנה ח

שמשון הלך אחר עיניו שמשון [הגבור] איז געגאנגען נאך זיינע אויגן, **לפיכך נקרו פלשתיים את עיניו** וועגן דעם האבן די פלשתיים אריסגעשטאכן זיינע אויגן, **שנאמר** (שופטים טו) **ווי עס שטייט אין פסוק, ויאחזוהו פלשתיים וינקרו את עיניו** און די פלשתיים האבן אים אָנגעכאַפט און אריסגעשטאכן זיינע אויגן. — שמשון הגבור איז געווען איינע פון די שופטים ביי די אידן, ווי עס שטייט אין פסוק (שופטים יב). די גמרא זאגט אַז שמשון האט געזינדיגט מיט דעם וואָס ער איז נאָכגעגאנגען נאך די אויגן ווייל ער האט געזאָגט צו זיין טאטע "אותה קח לי כי היא ישרה בעיני" זי איז געפעלן אין מיינע אויגן, דערפאַר איז ער באַשטראָפט געוואָרן מיט די אויגן. **אבשלום נתנאה בשערו** אבשלום [דער זון פון דוד המלך] האט זיך גרויסגעהאַלטן מיט זיינע האַר, **לפיכך נתלה בשערו** וועגן דעם איז אויפגעהאַנגען געוואָרן אויף זיינע האַר. — אין פסוק (שמואל ב י"ח) ווערט דערציילט, אַז אבשלום, דער זון פון דוד המלך, איז געווען זייער שיין און אַז ער פלעגט זיך לאָזן וואַקסן די האַר און דערנאָך זיי אָפּשערן. דאָרט ווערט דערציילט, ווי אבשלום האט מורד געווען קעגן זיין טאטע, און ווען דוד המלך'ס קנעכט האבן נאָכגעגאָנגען נאך אבשלום איז ער אַנטלויפנדיג אויף אַ מויל-איזל געפאָרן אונטער אַ בוים, און זיינע האַר האבן זיך אָנגעשטעפּעט אין בוים און ער איז געבליבן הענגען. **ולפי שבא על עשר פילגשי אביו** און ווייל ער [אבשלום] איז געקומען אויף זיינע טאטע'ס צען פילגשים, **לפיכך**

משנה (סוטה פרק א)

לְפִיכָּךְ נִתְעַבְּבוּ לָהּ יִשְׂרָאֵל שִׁבְעָה יָמִים בַּמִּדְבָּר, שְׁנֵאמַר (במדבר יב, טו) וְהָעָם לֹא נָסַע עַד הָאָסֶף מֵרִים. יוֹסֵף זָכָה לְקַבֵּר אֶת אָבִיו וְאֵין בְּאֶחָיו גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, שְׁנֵאמַר (בראשית נ, י) וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת אָבִיו, וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם רָכֵב גַּם פָּרָשִׁים. מִי לָנוּ גְדוֹל מִיוֹסֵף, שְׁלֹא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֱלֹא מִשָּׁה. מִשָּׁה זָכָה בְּעֲצֻמּוֹת יוֹסֵף וְאֵין בְּיִשְׂרָאֵל גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, שְׁנֵאמַר (שמות יג, יט) וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת עֲצֻמּוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ. מִי גְדוֹל מִמִּשָּׁה שְׁלֹא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֱלֹא הַמָּקוֹם, שְׁנֵאמַר (דברים לד, י) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי. וְלֹא עַל מִשָּׁה בְּלִבָּר אֲמָרוּ, אֱלֹא עַל כָּל הַצְדִּיקִים, שְׁנֵאמַר (ישעיה נח, ח) וְהָלַךְ לִפְנֵיךָ צִדְקָךָ כְּבוֹד יְיָ יִאֲסָפֶךָ:

ביאור משנה

גענומען די ביינער פון יוסף מיט זיך. – ווייל יוסף אליין, דער חשוב'סטער צווישן די ברידער, האָט זיך באַשעפטיגט מיטן באַערדיגן זיין טאַטע, וועגן דעם האָט ער זוכה געווען אַז מיט זיין קבורה האָט זיך באַשעפטיגט דער חשוב'סטער צווישן די אידן, דאָס איז משה רבינו. מִי גְדוֹל מִמִּשָּׁה [דערפאַר] ווער איז גרעסער [חשוב'ער] פון משה [רבינו], שְׁלֹא נִתְעַסֵּק בּוֹ וואָס עס האָט זיך נישט באַשעפטיגט מיט אים [מיט זיין קבורה], אָלֵא הַמָּקוֹם נאָר דער אויבערשטער, שְׁנֵאמַר (דברים לד) ווי עס שטייט אין פסוק, וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי און ער [דער באַשעפער] האָט אים באַערדיגט אין טאַל. – ווי עס שטייט אין פסוק (דברים לד, ו) "ולא ידע איש את קבורתו" אַז משה רבינו איז געשטאַרבן און קיינער ווייסט נישט דאָס אָרט פון זיין קבורה, און מען לערנט אַרויס אַז השי"ת אליין האָט זיך באַשעפטיגט מיט זיין קבורה, דאָס איז געווען זיין שכר דערפאַר וואָס ער האָט זיך באַשעפטיגט מיט יוסף הצדיק'ס קבורה. וְלֹא עַל מִשָּׁה בְּלִבָּר אֲמָרוּ און נישט נאָר אויף משה [רבינו] אליין האָט מען דאָס געזאָגט, אָלֵא עַל כָּל הַצְדִּיקִים נאָר [אויך] אויף אַלע צדיקים, שְׁנֵאמַר (ישעיה נח) ווי עס שטייט אין פסוק וְהָלַךְ לִפְנֵיךָ צִדְקָךָ כְּבוֹד יְיָ יִאֲסָפֶךָ און עס וועט גיין פאַר דיר דיין גערעכטיגקייט און די עהרע פון באַשעפער וועט דיר איינזאַמלען. – דאָס איז דער לשון וואָס שטייט ביי צדיקים "ויאסף אל עמיו", דאָס מיינט אַז דער כבוד פון השי"ת נעמט די צדיקים נאָך זייער אַוועקגיין פון דער וועלט:

זיין שוועסטער האָט זיך געשטעלט פונדערווייטנס, [ווען מען האָט אַריינגעלייגט משה רבינו אין דעם קעסטעלע אין וואַסער], לְפִיכָּךְ נִתְעַבְּבוּ לָהּ יִשְׂרָאֵל וועגן דעם האָבן די אידן זיך אויפגעהאַלטן שִׁבְעָה יָמִים זיבן טעג בַּמִּדְבָּר אין מדבר, שְׁנֵאמַר (במדבר יב) ווי עס שטייט אין פסוק וְהָעָם לֹא נָסַע און דאָס פאַלק האָט נישט געצויגן [ווייטער אין וועג] עַד הָאָסֶף מֵרִים ביז מרים איז צוריק אַריינגעגאַנגען [אין די מחנה]. יוֹסֵף זָכָה לְקַבֵּר אֶת אָבִיו יוסף האָט זוכה געווען צו באַערדיגן זיין טאַטע, וְאֵין בְּאֶחָיו גְּדוֹל מִמֶּנּוּ און עס איז נישט געווען צווישן זיינע ברידער קיין גרעסערער [חשוב'ער] פון אים, שְׁנֵאמַר (בראשית נ) ווי עס שטייט אין פסוק וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת אָבִיו און יוסף איז אַרויפגעגאַנגען [פון מצרים קיין ארץ ישראל] צו באַערדיגן זיין טאַטע, וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם רָכֵב גַּם פָּרָשִׁים און עס זענען אַרויפגעגאַנגען מיט אים אויך רייטוועגענער און אויך רייטער. מִי לָנוּ גְדוֹל [דערפאַר] ווער איז גרעסער [חשוב'ער] מִיוֹסֵף פון יוסף, שְׁלֹא נִתְעַסֵּק בּוֹ וואָס עס האָט זיך נישט באַשעפטיגט מיט אים [מיט זיין קבורה] אָלֵא מִשָּׁה נאָר משה [רבינו]. מִשָּׁה זָכָה בְּעֲצֻמּוֹת יוֹסֵף משה האָט זוכה געווען [צו נעמען מיט זיך פון מצרים] די ביינער פון יוסף, וְאֵין בְּיִשְׂרָאֵל גְּדוֹל מִמֶּנּוּ און עס איז נישט געווען צווישן די אידן קיין גרעסערער [חשוב'ער] פון אים, שְׁנֵאמַר (שמות יג) ווי עס שטייט אין פסוק, וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת עֲצֻמּוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ און משה האָט

גמרא

הלכה ה' כלה כלי החיצון רת"ת דמלכות דבריהא השתפא

גמרא (סוטה דף ב' ע"א, ד' ע"ב)

רש"י

הַמִּקְנָא. דִּיעֵבֵד אֵין, לְבַתְחִילָה לֹא, קְסָבֵר תָּנָא דִּידֵן אָסוּר לְקַנָּאוֹת:

אָמַר רַב חֲסֵדָא זְנוּתָא בְּבִיתָא, כִּי קָרִיא לְשׁוּמְשָׁמָא. ביאור גמרא

נישט ווארענען א פרוי וועגן דעם ענין, – ווייל עס ברענגט צו קריגעריי, און עס פארמיאוס'ט די פרוי, אפילו אויב זי קומט ארויס טהור.

אָמַר רַב חֲסֵדָא האט רב חסדא געזאגט זְנוּתָא בְּבִיתָא כִּי קָרִיא לְשׁוּמְשָׁמָא זינד אין א הויז, טוט דאס זעלבע

לְבַתְחִילָה לֹא. מדלל תני רבי אליעזר אומר מקנא אדם לאשתו על פי שנים: אָסוּר לְקַנָּאוֹת. שמציא עמו ל ידי תגר ואת אשתו ל ידי מיוול ואפילו היא טהורה: קריא.

די משנה זאגט הַמִּקְנָא א מאן וואס "האט" געווארנט זיין פרוי, – זעט מען פון דעם דִּיעֵבֵד אֵין אז בדיעבד אז ער האט שוין געווארנט, לְבַתְחִילָה לֹא אבער לכתחילה זאל מען נישט ווארענען א פרוי וועגן דעם ענין, קְסָבֵר תָּנָא דִּידֵן אונזער תנא דא האלט אָסוּר לְקַנָּאוֹת מען טאר

גמרא (סוטה דף ב' ע"א, ד' ע"ב)

רש"י

תולעת של שומשמן האוכלתו, כך הזנות מחרבת את הצית: תוקפא. כעס: אידי ואידי. תוקפא וזנותא דאמרינן דמחרבת את הצית: באיתתא. כשהאשה מזנה או כעסנית, לפי שהאשה מתעסקת בזוניה ואינה עושה מלאכתה ולא משמרת ציתה ומפקרת את של בעלה למנאפס: קודם שחטאו ישראל. צעירות: עם כל אחד ואחד. צנימו: נסתלקה מהם. מלצא לציתא דאינו יכול לראות צעירות שצנימו: כי בעד אשה זונה וגו'. השתא דריש ליה מסיפיה לרישיה צציל ככר לחם אדם מתחייב צעונש של אשה זונה: במילתיה דרבא גרסינן בעד ככר לחם עד אשה זונה מבעי ליה. דמשמע צציל ככר לחם רצ העונש עד כדי עונש אשה זונה, והוא הדין נמי אי

ואמר רב חסדא תוקפא בביתא, כי קריא לשומשמן. אידי ואידי באיתתא, אבל בגברא לית לן בה. ואמר רב חסדא בתחילה קודם שחטאו ישראל, היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד, שנאמר (דברים כג) 'כי ה' אליהו מתהלך בקרב מחנך', כיון שחטאו נסתלקה שכינה מהם, שנאמר (שם) 'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך'.

דרש רב עזירא, זמנין אמר לה משמיה דרבי אמי, וזמנין אמר לה משמיה דרבי אסי, כל האוכל לחם נטילת ידים, פאילו פא על אשה זונה, שנאמר (משלי ו) 'כי בעד אשה זונה עד כפר לחם'. אמר רבא האי 'בעד אשה זונה עד כפר לחם', בעד כפר לחם עד אשה זונה מיבעי ליה. אלא אמר רבא כל הבא על אשה זונה, לסוף מבקש כפר לחם. אמר רבי זריקא אמר רבי אלעזר כל המזלזל

הוא כתיב עד אשה זונה צעד ככר לחם לא הוה קשיא לרצא מדי, דודאי מסיפיה לרישיה מדריש קרא, אלא עד וצעד קא קשיא ליה דגבי ככר לחם הוה ליה למיכתב צעד וגבי אשה זונה הוה ליה למיכתב עד: המוזלזל. שאול

ביאור גמרא

נאכגעזאגט אין נאמען פון רבי אסי, כל האוכל לחם בלא נטילת ידים יעדער וואס עסט ברויט און וואשט זיך נישט פריער די הענט, — איז ער גלייך באילו פא על אשה זונה ווי ער וואלט געזינדיגט מיט אן אשה זונה, שנאמר ווי שטייט אין פסוק (משלי ו. כו) 'כי בעד אשה זונה עד כפר לחם' (דרש'ענט מען דעם פסוק אויף צוריק), צוליב א ברויט ווערט א מענטש מחויב אין אן עונש פון א זינדיגע פרוי; אמר רבא האט רבא געזאגט האי 'בעד אשה זונה עד כפר לחם' די ווערטער אין פסוק זענען נישט לויט דעם דרש, בעד כפר לחם עד אשה זונה מיבעי ליה ווייל לויט דעם דרש וואלט דער פסוק געדארפט זאגן פארקערט, צוליב דעם ברויט (עסן אן נטילת ידים), איז דער עונש אזוי גרויס ווי צו זינדיגן מיט אן אשה זונה, — (אדער ווען דער פסוק וואלט געזאגט, עד אשה זונה בעד ככר לחם, וואלט אויך נישט שווער געווען פאר רבא, ווייל מען וואלט פארשטאנען אז דער פסוק ווערט גע'דרש'ענט אויף צוריק (פון סוף צום אנהויב, אבער לויט דעם יעצטיגן דרש, זענען די ווערטער "עד" און "בעד" נישט אין געהעריגן ארט), אלא אמר רבא האט רבא געזאגט, — אז דער דרש איז כל הבא על אשה זונה ווער עס זינדיגט מיט אן אשה זונה לסוף מבקש כפר לחם איז דער סוף אז ער וועט אזוי ארעם ווערן ביז ער וועט זוכן א שטיקל ברויט צום עסן, — און פאר דעם דרש זענען שוין יא רעכט די ווערטער אין דערמאנטן פסוק.

אמר רבי זריקא אמר רבי אלעזר האט רבי זריקא געזאגט אין נאמען פון רבי אלעזר כל המזלזל

ווי ווען עס כאפן זיך אריין ווערעם אין מאן און זיי עסן דערפון. ואמר רב חסדא און נאך האט רב חסדא געזאגט תוקפא בביתא, כי קריא לשומשמן אויב עס איז דא כעס אין א הויז, טוט עס דאס זעלבע ווי ווען עס כאפן זיך אריין ווערעם אין מאן און זיי עסן דערפון, אידי ואידי באיתתא די ביידע זאכן זענען נאר געזאגט געווארן אויב א פרוי איז פארנומען מיט זינד אדער איז אין כעס, אבל בגברא לית לן בה אבער ביי א מאן זענען די ביידע זאכן נישט געזאגט געווארן. ואמר רב חסדא און נאך האט רב חסדא געזאגט בתחילה קודם שחטאו ישראל איידער די אידן האבן געזינדיגט מיט זנות היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד האט די שכינה גערוט ביי יעדן איד אין הויז שנאמר ווי שטייט אין פסוק (דברים כג. טו) 'כי ה' אליהו מתהלך בקרב מחנך' ווייל השי"ת דיין גא-ט גייט אין דיין מחנה, כיון שחטאו אזוי ווי אידן האבן זיך גענומען זינדיגן נסתלקה שכינה מהם האט זיך די שכינה אפגעטון פון זיי שנאמר ווי שטייט אין פסוק (שם) 'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך' השי"ת זאל נישט זען ביי דיר א שענדליכע זאך, וואס דאס וועט גורם זיין אז ער זאל פון דיר אוועקגיין.

דרש רב עזירא האט רב עזירא גע'דרש'נט, זמנין אמר לה משמיה דרבי אמי טייל מאל האט ער דאס נאכגעזאגט אין נאמען פון רבי אמי וזמנין אמר לה משמיה דרבי אסי און טייל מאל האט ער דאס

רש"י

גמרא (סוטה דף ב' ע"א, ד' ע"ב)

בְּנִטְיִלַת יָדִים נֶעְקָר מִן הָעוֹלָם. אָמַר רַב חֵיִיא בְּרַ אֲשִׁי אָמַר
רַב מִים רִאשׁוֹנִים צָרִיךְ שְׂיִגְבִּיהַ יָדָיו לְמַעַלָּה, מִים אַחֲרֵינִים
צָרִיךְ שְׂיִשְׁפִּיל יָדָיו לְמַטָּה. תִּנְיָא נְמִי הָכִי הַנּוֹטִל יָדָיו צָרִיךְ
שְׂיִגְבִּיהַ יָדָיו לְמַעַלָּה, שְׂמָא יֵצְאוּ הַמִּים חוּץ לְפֶרֶק וַיִּחְזְרוּ
וַיִּטְמְאוּ אֶת הַיָּדִים. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ כָּל הָאוֹכֵל פֶּת בָּלֵא
נִיגוֹב יָדָיו, כְּאִילוּ אוֹכֵל לָחֶם טָמֵא, שְׂנָאָמַר (יחזקאל ד') 'וַיֹּאמֶר
ה' בְּכָה יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לֶחֶמָם טָמֵא וְגו'.

לְמַטָּה. כְּדִי שֶׁתֵּרֵד הַזֹּהֶמָה שֶׁל תִּשְׁכַּל שְׂצִידוֹ שֶׁהִיא לִהְיוֹת הַזֹּהֶמָה הֵן: שְׂמָא יֵצְאוּ הַמִּים חוּץ לְפֶרֶק וְכו'.
כְּדַתֵּן בְּמִסְכַּת יָדִים (פ"ב מ"ג) שֶׁנֶּרֶךְ לִיתֵּן הַמִּים עַל יָדָיו שְׁנֵי פַעֲמִים, וְהִרְאִשׁוּם מִטְהַרִּין אֶת הַיָּדִים וְהַשְׁנִיִּים מִטְהַרִּין
אֶת הַמִּים הַטּוֹפָחִים עַל יָדָיו שֶׁנִּטְמָאוּ בְּתַחֲלִיל מַחֲמַת יָדִים. וְתַנּוּן הַמִּים הַיָּדִים מִטְמָאוֹת וּמִטְהָרוֹת עַד הַפֶּרֶק, כְּלוֹמַר
מִן הַפֶּרֶק וְלַמַּטָּה גִּזְרוּ עֲלֵיהֶן לִהְיוֹת שְׁנִיּוֹת וּפּוֹסְלוֹת אֶת הַתְּרוּמָה, וּמִטְהָרוֹת בְּנִטְיִלָה עַד הַפֶּרֶק שְׁעַד הַפֶּרֶק לִרְיָךְ
נִטְיִלָה, נִטְלָה אֶת הַרְאִשׁוֹנִים וְאֶת הַשְּׁנִיִּים עַד הַפֶּרֶק וְחִזְרוּ לִיד טְהוֹרִים שֶׁהִיא טִיהָרוֹ הַשְּׁנִיִּים אֶת הַרְאִשׁוֹנִים, נִטְלָה אֶת
הַרְאִשׁוֹנִים חוּץ לְפֶרֶק וְאֶת הַשְּׁנִיִּים עַד הַפֶּרֶק וְחִזְרוּ לִיד טְמָאָה, כְּלוֹמַר יֵצְאוּ הַרְאִשׁוֹנִים חוּץ לְפֶרֶק וְעַל הַשְּׁנִיִּים לֹא
הַקְפִּיד לִיטוֹל עַד מָקוֹם שֶׁיֵּצְאוּ הַרְאִשׁוֹנִים אֲלֵא עַד הַפֶּרֶק כִּשְׂפָטָה, חִזְרוּ הַרְאִשׁוֹנִים לִיד טְמָאָה, שֶׁהִיא נִטְמָאוֹת תַּחֲלִיל
מַחֲמַת הַיָּדִים וְהַשְּׁנִיִּים לֹא טִיהָרוּ אֶת הַיּוֹצֵאִים, הִלֵּכךְ לִרְיָךְ שְׂיִגְבִּיהַ רִאשִׁי אֲכַזְעוּתוֹ לְמַעַלָּה שְׂמָא יֵצְאוּ מִים הַרְאִשׁוֹנִים
וְיִחְזְרוּ וַיִּטְמְאוּ אֶת הַיָּדִים: כָּל הָאוֹכֵל בָּלֵא נִיגוֹב יָדָיו. דָּבָר מֵאוֹם הוּא וְחִשּׁוֹב כְּטוֹמָאָה שְׂנָאָמַר (יחזקאל ד') כֹּכָה
יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לֶחֶמָם טָמֵא אֲלֵמָה דָּבָר מֵאוֹם קָרִי טוֹמָאָה:

ביאור גמרא

ווייל די ערשטע וואסער מאכט טהור די הענט, און די צווייטע
וואסער איז מטהר די ערשטע וואסער וואס איז טמא געווארן
און עס געפינט זיך אויף די הענט; און מיר לערנען דארט אז
די הענט זענען טמא און ווערן טהור ביז צום ביין פון ארעם;
יעצט אויב האט דער מענטש געגאסן צוויי מאל וואסער ביז
צום ביין, אפילו אויב די וואסער האט דערנאך אראפגערינגען
צו דער האנט זענען די הענט טהור, ווייל די צווייטע וואסער
האט טהור געמאכט די ערשטע וואסער; אבער אויב האט
דער מענטש דאס ערשטע וואסער געגאסן ביז נאך דעם ביין,
און די צווייטע וואסער האט ער געגאסן ביז פאר דעם ביין,
און יעצט האט פון ערשטן וואסער אראפגערינגען אויף דער
האנט, זענען די הענט טמא, ווייל די ערשטע וואסער איז
נישט געווען באגאסן פון צווייטן וואסער, דעריבער דארף
מען אז נאך דעם וואשן די הענט, זאל מען אויפהויבן די
הענט, כדי אז דאס ערשטע וואסער זאל נישט אראפרינגען
אויף די הענט און זיי מאכן צוריק טמא.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ הָאֵת רַבִּי אֲבָהוּ גְעִזְאָגְט כָּל הָאוֹכֵל פֶּת
בָּלֵא נִיגוֹב יָדָיו יַעֲדֵר וְהָאֵת עֶסֶת בְּרוּיִת אֵן זִיךְ אַפּוּוִישֵׁן
דִּי הָעֵנֶט נֶאָךְ דָּעם וְהָאֵת, אֵיז דָּאס אַ מִיאוֹס'ע זֶאךְ כְּאִילוּ
אוֹכֵל לָחֶם טָמֵא דֵּער מַעֲנִשׁ אֵיז גְּלִיִּךְ וְוִי עַר וּוְאֵלֶט
גַּעֲגַעסֵן טְמָא'נֶע בְּרוּיִת, שְׂנָאָמַר וְוִי ס'שְׁטִיט אֵיז פֶּסוּק
(יחזקאל ד') 'וַיֹּאמֶר ה' בְּכָה יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לֶחֶמָם
טָמֵא' וְגו' הַשִּׁי"ת הָאֵת גְּעִזְאָגְט, אֲזִי וְוִעֵלֶן עֶסֶן דִּי אֵיזֵן
זִיעֵר בְּרוּיִת וְהָאֵת זִעֲנֵן פֶּאֶר'מִיאוֹס'ט, – זַעֲט מַעַן פֿון
דָּא, אַז אַ דָּבָר מִיאוֹס ווערט אנגערופֿען "טמא".

בְּנִטְיִלַת יָדִים דָּעַר וואס איז מזלזל אין נטילת ידים, –
ער וואשט זיך נישט די הענט צום עסן ברויט נֶעְקָר מִן
הָעוֹלָם דָּעַר ווערט אויסגערינגען פון דער וועלט, – (ווייל
ווער עס איז עובר אויף דברי חכמים איז חייב מיתה, ווי דער
פסוק זאגט (קהלת י' ח) ופורץ גדר ישכנו נחש).

אָמַר רַב חֵיִיא בְּרַ אֲשִׁי אָמַר רַב הָאֵת רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אֲשִׁי
גְעִזְאָגְט אֵיז נֶאֱמַעֵן פֿון רַב מִים רִאשׁוֹנִים צָרִיךְ שְׂיִגְבִּיהַ
יָדָיו לְמַעַלָּה ווען מען וואשט זיך צו ברויט, דארף מען
אויפהויבן די הענט אויף ארויף (די גמרא וועט באלד זאגן
דעם טעם דערויף), מִים אַחֲרֵינִים ווען מען וואשט זיך די
הענט נאכן עסן איידערן בענטשן, – וואס דאס איז א
תקנת חכמים, צוליב דעם ווייל עס איז פארהאן "מלח
סדומית" וואס אויב מען בארירט דערמיט די אויגן, קען מען
בלינד ווערן, צָרִיךְ שְׂיִשְׁפִּיל יָדָיו לְמַטָּה דארף מען האלטן
די הענט אויף אראפ כדי אלע פעטנס און שמרץ וואס
איז אויף די פינגער זאלן אראפגיין. – זאגט די גמרא
תִּנְיָא נְמִי הָכִי מִיר הָאֲבָן אויך אזוי געלערנט אין א
ברייטא הַנּוֹטִל יָדָיו ווען איינער וואשט זיך די הענט צו
עסן ברויט צָרִיךְ שְׂיִגְבִּיהַ יָדָיו לְמַעַלָּה דארף ער
אויפהויבן זיינע הענט אויף ארויף, שְׂמָא יֵצְאוּ הַמִּים חוּץ
לְפֶרֶק ווייל טאמער וועט דאס וואסער ארויסגיין נאכן
ביין ארויף אויפן ארעם וַיִּחְזְרוּ וַיִּטְמְאוּ אֶת הַיָּדִים און
דערנאך וועט דאס וואסער צוריק אראפגיין אויף די הענט
און טמא מאכן די הענט, – ווי מיר לערנען אין מסכת ידים
(פ"ב מ"ג) אז מען דארף ביים וואשן אנגיין די הענט צוויי מאל,

זוהר (שמות דף ב' ע"ב)

דְּכָתִיב (ישעיה מג) כֹּה אָמַר יְיָ לְמַעַנְכֶם שְׁלַחְתִּי בְּכֶלָּה וגו', לְמַעַנְכֶם שְׁלַחְתִּי בְּכֶלָּה, דָּא קִדְשָׁא בְּרִידָא הוּא, וְהוֹרְדְתִי בְּרִיחִים כְּלָם, אֵלֶיךָ כָּל רְתִיכִין וּמִשְׁרֵיִן עֲלָאִין.

כֹּד נַחְתִּי לְכַבֵּל, אֲתַפְתְּחוּ שְׁמִי, וְשָׂרָא רֹחַ נְבוּאָה קִדְשָׁא עַל יְחֻזְקָא, וְחָמָא כָּל מַה דְּחָמָא, וְאָמַר לוֹן לְיִשְׂרָאֵל, הָא מְאִרְיִכוֹן הָכָא, וְכָל חִילֵי שְׁמִי וְרִתִּיכוֹן, דָּאֲתוּ לְמִידֵּר בִּינִיכוֹן. לֹא הִימְנוּהוּ, עַד דְּאֶצְטְרִיד לְגַלְתָּה כָּל מַה דְּחָמָא, וְאָרָא כֹד וְאָרָא כֹד. וְאִי גָלִי יִתִּיר מִמָּה דְּגָלִי. כֹּלָּא אֶצְטְרִיד.

כִּינּוּ דְחָמוּ יִשְׂרָאֵל כֹּד, חָדוּ, וְכֹד שְׁמַעוּ מִלִּין מְפֹמִיָּה דִּיחֻזְקָא, לֹא חִישּׁוּ עַל גְּלוּתָהוֹן כָּלָל, דְּהָא יָדְעוּ דְקִדְשָׁא בְּרִידָא הוּא לֹא שְׂבִיב לוֹן. וְכָל מַאי דְּגָלִי, בְּרִשׁוּתָא גָלִי:

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי דְּכָתִיב (ירמיה ט) עַל הַהָרִים אָשָׁא בְּכִי וְנָהִי, אָלָא אֵלֶיךָ אֵינִין טוֹרִיָּא רְמִיָּא דְעֵלְמִין, וּמִאֵן אֵינִין טוֹרִיָּא רְמִיָּא, אֵינִין בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים הַמְּסוּלָּאִים בְּפֹז, וְהַשְׁתָּא הוּוּ נַחְתִּין בְּגִלּוּתָא בְּרִיחִיָּא עַל קַדְלִיָּהוֹן, וַיִּדְהוּן מְהֵדָקֵן לְאַחֲרָא.

וְכֹד (הוּו) (עֲלָלוּ) בְּגִלּוּתָא בְּכַבֵּל, חֲשִׁיבוּ דְהָא לִית לָהּ קִיּוּמָא לְעֵלְמִין דְּהָא קִדְשָׁא בְּרִידָא הוּא שְׂבִיב לוֹן, וְלֹא יִשְׁנָה בְּהוֹן לְעֵלְמִין. וְתַנִּינּוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּהִיא שְׁעָתָא קָרָא קִדְשָׁא בְּרִידָא הוּא לְכָל פְּמִלְיָא דִּילִיָּה, וְכָל רְתִיכִין קִדְשִׁין, וְכָל חִילִיָּה, וּמִשְׁרֵיִתִּיה, וְרַבְרַבְנִי, וְכָל חִילָא דְשְׁמִי, וְאָמַר לוֹן, מַה אֲתוֹן עֲבָדִין הָכָא, וּמַה, בְּנֵי רְחֻמֵּי בְּגִלּוּתָא דְכַבֵּל וְאֲתוֹן הָכָא, קוּמוּ חוּתוֹ כְּלָכוֹן לְכַבֵּל, וְאַנָּה עֲמֻכוֹן. הָדָא הוּא

ביאור זוהר

לְמַעַנְכֶם שְׁלַחְתִּי בְּכֶלָּה וגו', לְמַעַנְכֶם שְׁלַחְתִּי בְּכֶלָּה, דָּא קִדְשָׁא בְּרִידָא הוּא, זֶה הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שִׁירָא לְכַבֵּל בְּשִׁבְלִים, וְהוֹרְדְתִי בְּרִיחִים כְּלָם, אֵלֶיךָ כָּל רְתִיכִין וּמִשְׁרֵיִן עֲלָאִין.

כֹּד נַחְתִּי לְכַבֵּל, אֲתַפְתְּחוּ שְׁמִי, כִּאֲשֶׁר יָרְדוּ לְכַבֵּל, נִפְתְּחוּ הַשְּׁמַיִם, וְשָׂרָא רֹחַ נְבוּאָה קִדְשָׁא עַל יְחֻזְקָא, וְחָמָא כָּל מַה דְּחָמָא, וְשָׂרָא כָּל מַה שְׂרָא, וְאָמַר לוֹן לְיִשְׂרָאֵל, הָא מְאִרְיִכוֹן הָכָא, וְכָל חִילֵי שְׁמִי וְרִתִּיכוֹן, דָּאֲתוּ לְמִידֵּר בִּינִיכוֹן. וְאָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, הִרִי אֲדוֹנֵיכֶם נִמְצָא כָּאן, וְכָל צָבָא הַשְּׁמַיִם וּמִרְכָּבוֹתָיו, שְׂבָאוּ לְדוֹר בִּינִיכֶם. לֹא הִימְנוּהוּ, עַד דְּאֶצְטְרִיד לְגַלְתָּה כָּל מַה דְּחָמָא, וְאָרָא כֹד וְאָרָא כֹד. וְאִי גָלִי יִתִּיר מִמָּה שְׁגָלָה, נִצְרָךְ כֹּל כִּי כָּל גָּלִי וְגָלִי הִיא מְחֻזָּק אוֹתָם מֵאֵד.

כִּינּוּ דְחָמוּ יִשְׂרָאֵל כֹּד, חָדוּ, כִּינּוּ שְׂרָאוּ יִשְׂרָאֵל כֹּן, שְׁמָחוּ, וְכֹד שְׁמַעוּ מִלִּין מְפֹמִיָּה דִּיחֻזְקָא, לֹא חִישּׁוּ עַל גְּלוּתָהוֹן כָּלָל, וְכִאֲשֶׁר שְׁמַעוּ דְּבוּרִים מִפִּי שֵׁל יְחֻזְקָא, לֹא חֲשִׁשׁוּ כָּלָל עַל גְּלוּתָם, דְּהָא יָדְעוּ דְקִדְשָׁא בְּרִידָא הוּא לֹא שְׂבִיב לוֹן. שְׁהִירִי יָדְעוּ שֶׁהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא עֹזב אוֹתָם שְׁאִין סְלוּק הַהִשְׁגָּחָה מֵעֲלֵיהֶם, וְצִפּוּ לְגַלְתָּה. וְכֹל מַאי דְּגָלִי, בְּרִשׁוּתָא גָלִי וְכָל מַה שְׁגָלָה, גָּלָה בְּרִשׁוּתָא:

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי דְּכָתִיב (ירמיה ט) עַל הַהָרִים אָשָׁא בְּכִי וְנָהִי, שְׁמַשְׁמַע שֶׁהַכִּי בְּשִׁבִּיל הַהָרִים, לִכּוֹן אֹמַר אָלָא אֵלֶיךָ אֵינִין טוֹרִיָּא רְמִיָּא דְעֵלְמִין, רַק, אֵלּוּ הֵם הַהָרִים הַרְמִים שְׂבָעוּלָם, וּמִאֵן אֵינִין טוֹרִיָּא רְמִיָּא, וּמַה הֵם הַהָרִים הַרְמִים, אֵינִין הֵם בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים הַמְּסוּלָּאִים בְּפֹז, וְהַשְׁתָּא הוּוּ נַחְתִּין בְּגִלּוּתָא בְּרִיחִיָּא עַל קַדְלִיָּהוֹן, וַיִּדְהוּן מְהֵדָקֵן לְאַחֲרָא. וְעַכְשֵׁי הֵיוּ יוֹרְדִים בְּגִלּוּת, בְּרַחֲמִים עַל צָרָתָהֶם, וַיִּדְהֵם קְשׁוּרִים לְאַחֲרָא.

וְכֹד עֲלָלוּ בְּגִלּוּתָא בְּכַבֵּל, חֲשִׁיבוּ דְהָא לִית לָהּ קִיּוּמָא לְעֵלְמִין דְּהָא קִדְשָׁא בְּרִידָא הוּא שְׂבִיב לוֹן, וְלֹא יִשְׁנָה בְּהוֹן לְעֵלְמִין. וְכִאֲשֶׁר נִכְנסוּ בְּגִלּוּת בְּכַבֵּל, חֲשִׁיבוּ שְׁאִין לָהֶם קִיּוּם לְעוֹלָם, כִּי הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹזב אוֹתָם וְלֹא יִשְׁגִּיחַ בָּהֶם לְעוֹלָם. וְתַנִּינּוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּהִיא שְׁעָתָא קָרָא קִדְשָׁא בְּרִידָא הוּא לְכָל פְּמִלְיָא דִּילִיָּה, וְכָל רְתִיכִין קִדְשִׁין, וְכָל חִילִיָּה, וּמִשְׁרֵיִתִּיה, וְרַבְרַבְנִי, וְכָל חִילָא דְשְׁמִי, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה קָרָא הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכָל הַחֲבוּרָה שְׁלוֹ, וְכָל מִרְכָּבוֹת קִדּוּשׁוֹת, וְכָל צְבָאוֹ, וּמְחֻנוּתָיו, וְשָׂרָיו, וְכָל צָבָא הַשְּׁמַיִם, וְאָמַר לוֹן, מַה אֲתוֹן עֲבָדִין הָכָא, וְהִלָּא, בְּנֵי רְחֻמֵּי בְּגִלּוּתָא דְכַבֵּל וְאֲתוֹן הָכָא, וְאָמַר לָהֶם, מַה אֲתֶם עוֹשִׂים כָּאן, וְהִלָּא בְנֵי אֱהוּבִי בְּגִלּוּת שֵׁל כַּבֵּל, וְאֲתֶם כָּאן. בְּתַמִּיָּה, קוּמוּ חוּתוֹ כְּלָכוֹן לְכַבֵּל, וְאַנָּה עֲמֻכֶּם. הָדָא הוּא דְּכָתִיב זֶה הוּא שְׁנָאֲמַר (ישעיה מג) כֹּה אָמַר יְיָ

יוסף לחק

הלכה

הלכה (רמב"ם, הלכות תפלה פרק יב)

שנים באחד, אלא אחד קורא ואחד מתרגם.

ב. ולא כל המקראות מתרגמין בצבור, מעשה ראובן (בראשית לה, כב), וברכת כהנים (במדבר י כד-כו), ומעשה העגל מן ויאמר משה אל אהרן עד וירא משה את העם וגו' (שמות לב, כא-כה), ועוד פסוק אחד ויגף ה' את העם (שם פסוק לה), כלם נקראין ולא מתרגמין. ובמעשה אמנון (שמואל ב' פרק יג) במקום שנאמר אמנון בן דוד נקרא ולא מתרגם (שם פסוק א).

ביאור הלכה

קיים כבוד אז א גרויסער זאל זיין א מתרגם פון א קליינעם, ולא יהיו המתרגמין שנים באחד און צוויי מענטשן צוזאמען זאלן נישט איבערזאגן דעם תרגום פון א פסוק, ווייל צוויי שטימעס ווערן נישט גוט געהערט, אלא אחד קורא ואחד מתרגם נאר איינער ליינט אין די ספר תורה א פסוק, און איינער זאגט איבער דעם תרגום פונעם פסוק.

ב. ולא כל המקראות מתרגמין בצבור און נישט אלע פסוקים האט מען געזאגט אויף תרגום פאר די מענטשן וואס זענען אין שול, מעשה ראובן די מעשה פון ראובן מיט בלהה, דער פסוק 'וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו' (בראשית לה, כב) דאס ווערט געליינט אין די תורה, אבער מען טייטשט דאס נישט אויף תרגום, וברכת כהנים און די ברכה וואס די כהנים בענטשן די אידן 'ברכה ה' וגו' (במדבר י כד-כו) ווערט אויך נישט געטייטשט אויף תרגום, ווייל עס שטייט דארט 'ישא ה' פניו' אז כביכול השי"ת טוט אן אויסנאם מיט די אידן, ומעשה העגל און די מעשה פון עגל מן פון דעם פסוק ויאמר משה אל אהרן עד ביו דעם פסוק וירא משה את העם וגו' (שמות לב, כא-כה), מען זאל נישט זאגן אז דער עגל האט געהאט עפעס א ממשות, ועוד פסוק אחד און נאך א פסוק איז דא ויגף ה' את העם (שם פסוק לה) וואס עס שטייט דארט 'אשר עשה אהרן, כלם נקראין ולא מתרגמין די אלע פסוקים ווערן נאר געליינט אין די ספר תורה און עס ווערן נישט אפגעטייטשט אויף תרגום, ובמעשה אמנון און די מעשה פון אמנון מיט תמר (שמואל ב' פרק יג) במקום שנאמר אמנון בן דוד נקרא ולא מתרגם וואו עס שטייט (שם פסוק א) 'אמנון בן דוד' ווערט נאר געליינט אויף לשון הקודש און עס ווערט נישט געטייטשט אויף תרגום צוליב דעם כבוד פון דוד המלך.

א. אין הקורא רשאי להגבית קולו יותר מן המתרגם, והמתרגם לא יגבית קולו יותר מן הקורא. ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה הפסוק מפי הקורא. ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחר עד שיכלה התרגום מפי התרגמן. ואין התרגמן נשען לא לעמוד ולא לקרוא, אלא עומד באימה וביראה. ולא יתרגם מתוך הכתב אלא על פה. ואין הקורא רשאי לסייע לתרגמן, שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה. והקטן מתרגם על ידי גדול, ואין כבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן. ולא יהיו המתרגמין

א. אין הקורא רשאי להגבית קולו יותר מן המתרגם דער וואס ליינט אין די ספר תורה טאר נישט ליינען מיט א העכערע שטימע ווי דער וואס זאגט דעם פסוק תרגום, והמתרגם לא יגבית קולו יותר מן הקורא און דער וואס זאגט איבער דעם פסוק תרגום זאל נישט זאגן מיט א העכערע שטימע ווי דער וואס ליינט, ווי דער פסוק זאגט (שמות יט, יט) 'משה ידבר והאלהים יענו בקול' דאס מיינט מיט די זעלבע הויכע שטימע ווי משה האט געזאגט, ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה הפסוק מפי הקורא און דער מתרגם טאר נישט אנהייבן זאגן דעם פסוק אויף תרגום ביז דער ליינער האט געענדיגט זאגן דעם גאנצן פסוק, ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחר עד שיכלה התרגום מפי התרגמן און דער ליינער טאר נישט אנהייבן ליינען נאך א פסוק אין די תורה ביז דער מתרגם וועט ענדיגן זאגן דעם גאנצן פסוק תרגום, ואין התרגמן נשען לא לעמוד ולא לקרוא און דער תורגמן טאר נישט שטיין אנגעלעגט נישט אויף א זייל און נישט אויף די וואנט צוליב דעם כבוד פון די ספר תורה, אלא עומד באימה וביראה נאר ער מוז שטיין מיט שרעק און מיט פארכט, ולא יתרגם מתוך הכתב אלא על פה און ער זאל נישט זאגן דעם תרגום פון א געשריבענעם אדער א געדווקטן ספר נאר ער מוז זאגן אויסנווייניג, ואין הקורא רשאי לסייע לתרגמן און דער ליינער טאר נישט העלפן דעם תורגמן צו זאגן די תרגום-ווערטער שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה אז מען זאל נישט זאגן אז די תרגום-ווערטער וואס דער ליינער זאגט שטייט אין די תורה, והקטן מתרגם על ידי גדול און מען מעג אוועקשטעלן א קליינעם אז ער זאל זיין דער מתרגם פון א גרויסן אבער פארקערט נישט ואין כבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן ווייל עס איז נישט

מוסר

מוסר (ספר חסידים סימן קמח)

וְעֵינֵינוּ לְרֹאוֹת עֲבִירָה, לְשׁוֹנוֹ לְהַצְמִיד מְרֻמָּה, מָה עָשָׂה, פָּרִיז גָּדֵר מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם. בְּמָה הַחֲטָאִים נִעְנָשׁוּ, קַח מִשָּׁל, אָדָם הַפּוֹרִיז גָּדֵר מִלֵּךְ בְּשָׂר וָדָם הוּא חַיִּיב מִיתָה, הַפּוֹרִיז גָּדֵר מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲשֶׁר מִסֵּר לְיָדוֹ לְשֹׁמֵר, עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה שֶׁבֶן מוֹת הוּא, וְעַל זֶה נֶאֱמָר (קהלת י, ח) 'וּפְרִיז גָּדֵר יִשְׁכְּנוּ נָחִשׁ'.

ביאור מוסר

וְהָאָדָם הַנִּבְזָה אֲבָעַר דָּעַר נִידֵר טֶרַע כְּטִיגֵר מֵעֲנִשׁ בְּשֵׁהוּא שֶׁם אֲזִינוּ לְשֹׁמֵעַ עֲבִירָה וּוְעַן עַר שְׁטַעֲלֵט אוֹיֵף זִינְדִיגֵן מִיט זײ אױערן צו הערן עבירות וְעֵינֵינוּ לְרֹאוֹת עֲבִירָה און ער עפנט זיינע אויגן צו זען עבירות לְשׁוֹנוֹ לְהַצְמִיד מְרֻמָּה און ער געוואוינט זיין צונג צו רעדן פאלשקייט און שלעכטע רייד, מָה עָשָׂה וואס האט ער געטון, פָּרִיז גָּדֵר מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם ער האט דאך אויפגעבראכן דעם צוים און דעם מויער וואס דער קעניג פון דער וועלט האט געמאכט. בְּמָה הַחֲטָאִים נִעְנָשׁוּ און אויב דו ווילסט וויסן ווי ווייט די זינדיגע זענען געשטראפט געווארן קַח מִשָּׁל אָדָם הַפּוֹרִיז גָּדֵר מִלֵּךְ בְּשָׂר וָדָם זאלסטו דאס נעמען פונעם משל פון א מענטש וואס וועט אויפברעכן דעם צוים און דעם מויער וואס א מלך א בשר-ודם האט פארצוימט הוּא חַיִּיב מִיתָה קומט אים דאך אז מען זאל אים הרגענען הַפּוֹרִיז גָּדֵר מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם אויב איינער צוברעכט דעם פארצוימונג וואס דער מלך פון דער וועלט האט פארצוימט אֲשֶׁר מִסֵּר לְיָדוֹ לְשֹׁמֵר און ער האט דאס איבערגעגעבן פארן מענטש אין האנט אז ער זאל קענען היטן אויף זיינע גלידער עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה שֶׁבֶן מוֹת הוּא איז דאך אוודאי אז עס קומט טויט-שטראף פאר דעם מענטש, וְעַל זֶה נֶאֱמָר און אויף דעם מענטש איז געזאגט געווארן אין פסוק (קהלת י, ח) וּפְרִיז גָּדֵר יִשְׁכְּנוּ נָחִשׁ דער וואס צוברעכט דעם פארצוימונג וועט אים א שלאנג בייסן און ער וועט שטארבן.

שֶׁם לְאֻנִּים הָאֲצָבָנוֹת הַמְשׁוּפּוֹת בִּיתְדוֹת, אִו אִלִּית הָאֻזֹן רִחְכָּה הִרְבָּה, לְהִיּוֹת חוֹמָה וְגִדֵּר נִגְדֵּר הַשּׁוֹמֵעַ אִם יִשְׁמַע דְּבַר חֲטָא (כתובות ה:). שֶׁם עֲפָעִפִּים לְכַסּוֹת וְלִסְתּוֹם וְלַעֲצוֹם עֵינֵינוּ מִרְאוֹת בְּרָע. וְלִלְשׁוֹן שְׁתֵּי חוֹמוֹת, חוֹמַת עֶצֶם וְחוֹמַת בְּשָׂר, מִלְּדָבָר בְּלִשׁוֹן הָרַע וְשׁוֹם דְּבַר עֲבִירָה (ערכין טו:). וְהָאָדָם הַנִּבְזָה, בְּשֵׁהוּא שֶׁם אֲזִינוּ לְשֹׁמֵעַ עֲבִירָה,

שֶׁם לְאֻנִּים הַקִּבִּי"ה האט באשאפן צוויי זאכן [א צוים און א מויער] פאר די אויערן אז מען זאל נישט קענען זינדיגן מיט זיי הָאֲצָבָנוֹת הַמְשׁוּפּוֹת בִּיתְדוֹת איינס איז, ער האט געמאכט די פינגער שפיציג ווי א טשוואק מען זאל זיי קענען אריינשטעקן אין די אויערן אוֹ אִלִּית הָאֻזֹן רִחְכָּה הִרְבָּה און ער האט געמאכט א ברייטע שטיקל ווייכע פלייש אראפהענגען נעבן די אויער לְהִיּוֹת חוֹמָה וְגִדֵּר נִגְדֵּר הַשּׁוֹמֵעַ אז זיי זאלן זיין א מויער און א צוים צום אויער וואס הערט, אִם יִשְׁמַע דְּבַר חֲטָא אויב ער וועט אנהייבן הערן אזעלכע רייד וואס זענען אן עבירה וועט ער קענען אריינשטעקן די פינגער אין די אויערן ער זאל נישט הערן די שלעכטע רייד, אדער ער וועט זיי פארמאכן און אריינבייגן אין די אויערן די שטיקל ווייכע פלייש וואס הענגט נעבן די אויער (כתובות ה:), שֶׁם עֲפָעִפִּים ער האט אויך געמאכט די ברעמען אז זיי זאלן זיין א צוים און א מויער צו די אויגן לְכַסּוֹת וְלִסְתּוֹם מען זאל זיי קענען באדעקן און פארמאכן וְלַעֲצוֹם עֵינֵינוּ מִרְאוֹת בְּרָע ער זאל קענען פארמאכן די אויגן זיי זאלן נישט זען א זאך וואס עס איז שלעכט, וְלִלְשׁוֹן שְׁתֵּי חוֹמוֹת און ארום דעם צונג האט ער באשאפן צוויי מויערן חוֹמַת עֶצֶם וְחוֹמַת בְּשָׂר איין מויער איז פון ביין דאס זענען די ציין, און איין מויער איז פון פלייש דאס זענען די ליפן מִלְּדָבָר בְּלִשׁוֹן הָרַע וְשׁוֹם דְּבַר עֲבִירָה אז דער מענטש זאל זיך קענען אפהיטן נישט צו רעדן לשון הרע און קיין שום אנדערע עבירה (ערכין טו:).

כבוד שבת

ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם. (לג, ב)

ווי א סותר ע"מ לבנות, און דאס ווערט צוגעשריבן צום לערנען. דאס איז מרומז אין פסוק, ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם, משה רבינו האט צוגעשריבן די הוצאות, ד.מ. דעם ביטול וואס איז ארויסגעקומען, למסעיהם, אלס א חלק פון די נסיעות, ווייל דאס גייט אריין אין דעם חלק. (קדושת יום טוב)

עס מאכט זיך אסאך מאל אז מ'דארף אוועקפארן פון איין ארט צום צווייטן, און דאס שטערט אביסל פונעם געווענליכן סדר היום, אבער אויב דאס העלפט אים צו אז שפעטער איז דאס לערנען א סאך בעסער ווי פריער, ווערט פאררעכנט דער גאנצער טלול הדרך

פניני אור החיים

וְלֹא נָתַן ה' הַתּוֹרָה לְרֹאשׁוֹנִים, שְׁלֹא הָיָה בָהֶם שְׁלֹמוֹת הַצָּבָא שֶׁתִּשְׁרֶה עֲלֵיהֶם שְׂכִינָה הַנִּקְרָאת צְבָאוֹת, גַּם רָמַז בְּתַבְתִּי לְצִבְאוֹתָם הַשְּׂרָאָת שְׂכִינָה עִמָּהֶם, הָרִי לְפָנֶיךָ זִכְרוֹן עִם קְדוֹשׁ וְזִכְרוֹן מִסְפֵּר הַשְּׁלֹם וְהַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה, וּבִנְגַד מַחְבֶּרֶת הַכְּלָלוֹת מִסְפֵּר הַשְּׁלֹם אֲמֹר בֵּיד מִשָּׁה וְאַהֲרֹן, מִשָּׁה הוּא מַחְבֶּרֶת מִסְפֵּר הַשְּׁלֹם, וְאַהֲרֹן הוּא שׁוֹשְׁבֵין הַשְּׂכִינָה הַמְקָרִיב וּמִיחָד אֵלֶיהָ כָּל הַעֲנָפִים כִּידוּעַ בְּסוּד הַקֶּרֶבֶן:

ביאור אור החיים

ה' הַתּוֹרָה לְרֹאשׁוֹנִים האט דער אייבערשטער נישט געגעבן די תורה פאר די פריער'דיגע צדיקים פון די ערשטע דורות, שְׁלֹא הָיָה בָהֶם שְׁלֹמוֹת הַצָּבָא ווייל ס'איז נישט געווען ביי זיי די גאנצקייט פונעם מיליטער פון זעקס הונדערט טויזנט שְׁתִּשְׁרֶה עֲלֵיהֶם שְׂכִינָה הַנִּקְרָאת צְבָאוֹת אז עס זאל רוען אויף זיי די שכינה וואס ווערט אנגערופן 'צבאות'.

דער אוהחה"ק ערקלערט נאך א כוונה אין 'לצבאת'

גַּם רָמַז בְּתַבְתִּי לְצִבְאוֹתָם אויך האט ער מרמז געווען אין די ווארט לצבאתם הַשְּׂרָאָת שְׂכִינָה עִמָּהֶם די רואינג פון די שכינה וואס איז מיט זיי.

דער אוהחה"ק פירט אויס אז מיט דעם דערמאנט דער פסוק אלע זאכן וואס פעלט אויס צו קענען ארויסקלויבן די ניצוצות

הָרִי לְפָנֶיךָ אט איז פאר דיר אין דעם פסוק זִכְרוֹן עִם קְדוֹשׁ דאס דערמאנט פונעם הייליגן פאלק מיט דעם וואס דער פסוק דערמאנט אז זיי קומען יעצט ארויס אויסגעלייטערט פון מצרים, וְזִכְרוֹן מִסְפֵּר הַשְּׁלֹם און דאס דערמאנט פונעם גאנצן צאל פון זעקס הונדערט טויזנט וְהַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה און די רואינג פון די שכינה וואס איז געווען אויף זיי צוליב דעם וואס זיי האבן געהאט דעם גאנצן צאל וואס די ביידע זאכן זאגט דער פסוק מיט 'לצבאתם', זעט מען אז ס'איז געווען דא די מעלה פון גאנצע קדושה פון די אידן מיט די שכינה, און א באהעפטונג פון אלע די אידן בפרט אלע נשמות צוזאמען.

דער אוהחה"ק ערקלערט וואו אין פסוק ס'שטייט דער ענין פון 'מחברת הכללות' וואס פעלט אויך אויס אויף צו קענען ארויסקלויבן די ניצוצות

וּבִנְגַד מַחְבֶּרֶת הַכְּלָלוֹת מִסְפֵּר הַשְּׁלֹם און קעגן די באהעפטונג פונעם כלל מיט'ן גאנצן צאל אֲמֹר בֵּיד מִשָּׁה וְאַהֲרֹן האט דער פסוק געזאגט 'אין די האנט פון משה און אהרן' מִשָּׁה הוּא מַחְבֶּרֶת מִסְפֵּר הַשְּׁלֹם משה איז דער באהעפטונג פונעם גאנצן צאל ווייל ער איז איינס מיט אלע אידישע נשמות, וְאַהֲרֹן הוּא שׁוֹשְׁבֵין הַשְּׂכִינָה און אהרן איז דער שושבין פון די שכינה הַמְקָרִיב וּמִיחָד אֵלֶיהָ וואס דערנענטערט און פאראייניגט צו איר די שכינה כָּל הַעֲנָפִים אלע אירע צווייגן, כִּידוּעַ בְּסוּד הַקֶּרֶבֶן אזוי ווי ס'איז באוואוסט אין דער סוד פון א קרבן וואס דאס טוט דאך א קרבן אויף אז ס'ברענגט צוריק נאנט חלקים וואס זענען געווען דערווייטערט, און קרבנות ווערן געברענגט דורך אהרן.

וְאַמֵּר הַכְּתוּב עֲצֻמוּ טַעַם עָלָיו מִסְעוֹת אֱלֹהִים לְפִי שְׁהִם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּנְצַרְפוּ בְּכוֹר הַבְּרִזָּל שְׁהִיא אֶרֶץ מִצְרַיִם פֶּאֶמּוֹר, וּבָזָה הָיוּ נִשְׁמוֹתָם רִאוּיִים לְבָרֵךְ נִיצוּצֵי הַקֶּדֶשׁה בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבּוֹאוּ שָׁמָּה, וְעוֹד לְצִבְאוֹתָם שְׁהִיא שְׁלֹמוֹת הַצָּבָא אֲשֶׁר תִּשְׁרֶה עָלָיו הַשְּׂכִינָה שְׁהִיא מִסְפֵּר שְׁשִׁים רִבּוֹא וּפְחוֹת מִמִּסְפֵּר זֶה אֵינוֹ בְּגֵדֵר הַשְּׁלֹמוֹת.

וְתַמְצֵא שְׁאֵמְרוּ ז"ל (ב"ר פנ"א. מְכִילֶתָא יתרו) כִּי לִסְבָּה

דער אוהחה"ק ערקלערט אינעם המשך הפסוק א טעם פארוואס נאר די אידן האבן געקענט אזוי שטארק ארויסקלויבן די ניצוצות פונעם מדבר

וְאַמֵּר הַכְּתוּב עֲצֻמוּ און דער פסוק אליין האט געזאגט טַעַם עָלָיו מִסְעוֹת אֱלֹהִים די טעם פון די דערהויבנקייט פון די דאזיגע מסעות פארוואס זיי האבן געקענט ארויסקלויבן מער פון די פריער'דיגע, לְפִי שְׁהִם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וויבאלד זיי זענען מסעות פון די אידישע קינדער אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וואס זענען ארויס פון לאנד מצרים וּנְצַרְפוּ בְּכוֹר הַבְּרִזָּל און זיי זענען געווארן אויסגעלייטערט אין די אייזערנע טאפא שְׁהִיא אֶרֶץ מִצְרַיִם וואס דאס איז דער לאנד מצרים בְּאֵמּוֹר ווי ס'שטייט אין פסוק, וּבָזָה און מיט דעם וואס זיי זענען געווארן אויסגעלייטערט הָיוּ נִשְׁמוֹתָם רִאוּיִים זענען זייערע נשמות געווארן פאסיג לְבָרֵךְ נִיצוּצֵי הַקֶּדֶשׁה צו קענען ארויסקלויבן די ניצוצות פון די קדושה בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבּוֹאוּ שָׁמָּה און יעדע פלאץ וואס וועלן דארט קומען.

דער אוהחה"ק ערקלערט דעם לצבאתם אז ס'איז מרמז אויף נאך א מעלה וואס די אידן האבן צו קענען מברר זיין די ניצוצות

וְעוֹד לְצִבְאוֹתָם און נאך א זאך וואס האט געמאכט אז די אידן זאלן קענען ארויסקלויבן אזוי שטארק, וויבאלד ס'איז געווען 'צו זייער מיליטער' שְׁהִיא שְׁלֹמוֹת הַצָּבָא וואס דאס איז די גאנצקייט פונעם מיליטער אֲשֶׁר תִּשְׁרֶה עָלָיו הַשְּׂכִינָה שכינה וועט רוען אויף דעם שְׁהִיא מִסְפֵּר שְׁשִׁים רִבּוֹא וואס דאס איז דער צאל פון זעקס הונדערט טויזנט וואס דאס האבן די אידן געהאט און האבן דורכדעם געהאט די גאנצע קדושה אז די שכינה זאל קענען אויף זיי רוען, וּפְחוֹת מִמִּסְפֵּר זֶה און ווייניגער פון דעם צאל אֵינוֹ בְּגֵדֵר הַשְּׁלֹמוֹת איז נישט אין דער אפטיילונג פון גאנצקייט אז ס'זאל זיין א גאנצע השראת השכינה, וואס דערפאר האבן נאר די אידן געקענט אזויפיל אויפטון ווייל זיי האבן געהאט דעם גאנצן צאל.

דער אוהחה"ק ברענגט פון חז"ל אז אויך די תורה איז צוליב דעם נישט געגעבן געווארן אין די פריער'דיגע דורות

וְתַמְצֵא שְׁאֵמְרוּ ז"ל און דו וועסט טרעפן אז חז"ל האבן געזאגט (ב"ר פנ"א מְכִילֶתָא יתרו) כִּי לִסְבָּה זֶה אֵינוֹ צוֹלִיב דַּעַם סִיבָּה אז די שכינה רועט נישט אויף ווייניגער פון דעם צאל לֹא נָתַן

א. 'כור הברזל' איז א טאפ אין וואס מ'לייטערט אויס גאלד ב'יו ס'ווערט ריינע גאלד, און אזוי רופט די תורה אן מצרים (דברים ד, כ) 'כור הברזל' וויבאלד די אידן זענען דארט געווארן אויסגעלייטערט.

ב. 'שושבין' איז אן ענין פון צופירן און צאמברענגען, אזוי ווי בדרך משל ביי א חתונה זענען די עלטערן די שושבין וואס ברענגען צו די חופה וואס מ'מאכט די קידושין, אזוי אויך אויף א העכערן פארנעם העכערע אונזערע השגות, איז אהרן דער אונטערפירער וואס ברענגט צו די שכינה די ניצוצות און נשמות פון אידן, אז זיי זאלן ווערן פאראייניגט מיט איר.